

Yıl:1-Sayı:5

kamçı

aylık siyasi gazete

Ekim 1970

ÇERKES EL SANATLARI

Ö. Özbay, Çerkes eyeri hakkında ziyaretçilere bilgi verirken.

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Gençlik Kolu'nun bir araya getirmeye çalıştığı Çerkes El Sanatı örnekleri, 2 Kasım 1970 Pazartesi günü saat: 18.30'da, Kavaklıdere Ak Sanat Galerisi'nde «Kuzey Kafkasya El Sanatları Sergisi» adıyla, bazı sefareterden gelen Kültür Ateşlerinin de katıldığı kalabalık bir hemşehri gurubunun iştirakiyle açılmıştır. Açış töreninde bir kokteyl verilmiş ve kısa bir konuşma yapılmıştır. Açış konuşmasında genel olarak el sanatlarımızın önemi belirtilmiş ve

özetle şöyle denilmiştir: «Çeşitli imkânsızlıklar nedeniyle Türkiye'deki bütün hemşehrilerimizle gerekli temas kurulamamış ve sergimiz çok mahdut bir sahaya münhasır kalmıştır. Takdir edersiniz ki Türkiye'deki bütün hemşehrilerimizde bulunan eşyaların tesbiti ve toplanması çok zordur, hatta mümkün değildir. Yine takdir edersiniz ki Anavatan Kuzey Kafkasya'daki yaşayışın, büyük göçün taze hatıralarını taşıyan ve gerçekten dede yadigarı olan bu eşyaları, teşhir edilebilmek için de olsa vermek

DURUM

Muhaceretteki Çerkes Milleti'nin sorunlarının müsbet bir şekilde çözümlenebilmesi için, sorunların karmaşıklığından kurtularak basit problemlere indirgenmeleri ve bu problemlerin de teker teker ele alınarak bilimsel çalışmalarla halledilmesi gerekir.

Problemlerimizin en önde gelenlerinden biri de, yaşlı ve genç kuşak arasındaki düşünce ayrılığı ve işbirliği eksikliğidir.

Çerkes milleti, büyüklerine saygı ve güveni sınırsız kabul eden, onlara en büyük değeri veren milletlerin başında gelir. «Khabze» (Adet) denilen yazısız Anayasasıyla bunu belirleyen, karşılıklı saygı ve sevgiyi kaidelerle yasalastıran toplumun bu tüm münasebetler yönünden günümüzdeki hali maalesef acıdır.

Bu durumun nedenlerini biraz inceleyecek olursak Çerkes milleti'nin dilinde «Thamade» diye kullanılan kelimenin tarihte «kürsüde dili, harbte kılıcıyla önde olandır» şeklinde tariflenerek, bu tarife uygun kişilere verildiğini, kelimenin sevk ve idarede üstünlük taşıyanları belirttiğini görürüz. Ancak, istisnalar dışında bu özelliklerin ortaya çıkması ve kendisinden faydalanabilmesi için belli bir yaş kudeminin gerekliliği de ortadadır. Dolayısıyla asıl liyakate değer verilip yönetimde söz sahibi kılındığı halde, yanında yaşın da tali olarak hak kazandığı anlaşılmaktadır.

Son yüzyılda sosyal yapımızda meydana gelen değişiklikler, kaybedilen kendi kendini yönetim hakkı, toplumun içine düştüğü atalet gibi sebepler kelimenin asli manasında deformasyona sebep olmuş ve ters bir durum yaratmıştır.

Bugün; içinde yaşadığı yabancı toplumların verdiklerini kaybetmek istemiyen ve onlara hizmeti kendi milletine hizmetten daha şerefli sayanlar «thamade»dir. Öz toplumunu kişisel çıkarları için basamak sayan ve onlara sahte milliyetçilik gösterileri ile yakınlık gösterenler «thamade»dir. Gençliğin temiz ve doğal heyecanlarını şekillendirememenin aczi ile onlara kendi dillerini öğrenme gayretini çok görenler ve lüzumsuzluğunu iddia edenler de «thamade»dir.

Halbuki günümüzde düşünceler sadeleşmiş ve düşünenler tek bir yöne yönelmiştir; amaç «herbiri eşit ve aynı temel haklara sahip hür kişilerden meydana gelen Çerkes milletinin, anavatanında kendi kendini yöneten bir toplum» olması idealini gerçekleştirebilmektir. Ve bu ideal kendi sorunlarını kavramış, milletine önder olmaya hazır hakiki «thamade»lerin katkılarıyla, yediden yetmişe bir bütünüün uğraşısıyla er geç gerçekleşecektir.

kamçı

hemşehrilerimiz için kolay olma- ailelerin tesbiti başta gelen güç- maktadır. Bu itibarla tesbit edilebi- lük... Bilindiği gibi muhaceretten- len, Çerkes el sanatlarının pek kıy- sonra Çerkesler çeşitli bölgelere,- metli örneklerini burada teşhir et- çok dağınık bir şekilde yerleşmiş- mek mümkün olmamış, dolayısıyla- bulunuyorlar. Böyle dağınık bir- sergimiz Türkiye'deki Çerkes El- toplumdaki eşyaları tesbit etmek, gi- Sanatlarını temsil edebilecek nite- dip bulmak ve daha önemlisi, sahi- likte olamamıştır.»

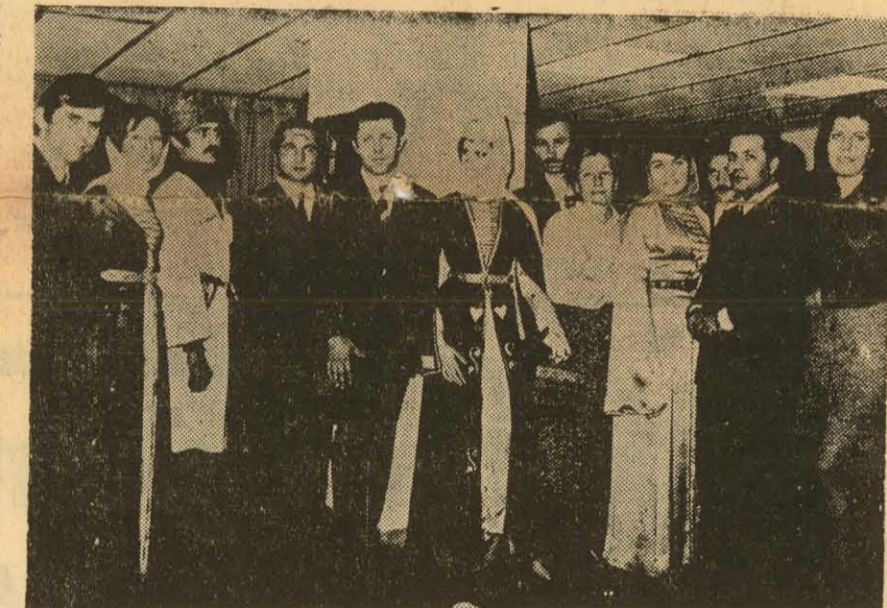
Çerkes El Sanatlarının, sanat değeri bakımından en kıymetli olanlarının gerek iç ve gerekse dış piyasaya intikal ettiğini, örneğin İstanbul'da Kapalı Çarşıda, bazı Avrupa ülkelerinde bulunduğunu belirten konuşmacı, sergi için gerek bizzat hizmet edenlere, gerekse, kıymetli eşyalarını güvenle emanet eden saygıdeğer hemşehrilerimize teşekkür etmiş ve sergi beraberce gezilmiştir.

Daha sonra, sergi fikrini ortaya atan ve bu işle görevli bulunan Gençlik Kolu Yönetim Kurulu üyesi Özdemir Özbay, kendisine sorulan soruları şöyle cevaplandırmıştır.

— Sayın Özdemir Özbay, biliyorsunuz Türkiye'deki Kafkas Der-

neklerinin kuruluşundan bu yana böyle bir sergi ilk defa açılmış bu- lunuyor. Acaba bugüne kadar üz- rinde durulmayan ve yapılmayan- bu fikre sizi yöneltten etkenler ne- ler oldu, biraz açıklayabilir misiniz?

— Çerkes el sanatları hakkında sergi açma fikri bende yeni değildi. Daha önce gördüğüm birkaç sergide, özellikle bazı azınlık kuruluşlarının açtıkları sergilerde, bizim, milletimizin malı olan bazı eşyaların, el sanatlarının sergiyi açarlara benimsenmesi, kendi milletlerine mal etmeleri beni çok üz- müştü. Ve ilk çalışma fikri bende böylece doğmuş oldu. Henüz lise öğrencisi iken uygun bir ortam bulamadığım için böyle bir teşebbüse geçemedim. Ancak bu sene Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin yıllık çalışma programında böyle bir imkân bulabildik.» diye- rek uzun uzun dert yandı sayın Ö. Özbay, daha önceki Yönetim Kurullarından birine böyle bir tek- lifte bulunduğu zaman kendisiyle adeta alay edildiğini üzüntü ile belirtti.

Sergide ziyaretçilerden bir grup

— Serginin hazırlanması elbette kolay olmamıştır. Acaba ne gibi güçlüklerle karşılaştınız?

— Evet... Maalesef güçlükler çoktu... Önceden hesaplamadığımız bazı engellerle karşılaştık. Bu tip eşyaları halen koruyabilen

bunlara rağmen, belki eşyaların ger- çekten taşıdığı tarihi, maddi ve ma- nevî değerlerden olsa gerek, soy- daşlarımızın ilgisizliği bizleri üzdü. Defalarca bildirilerle yardımları istendiği halde maalesef gereken ilgiyi göremedik. Toplayabildiğimiz eşyaların bazılarını da tabir ca- izse kopararak, zorla aldık. Yalnız bunu tüm hemşehrilerimize teş- mil etmek nankörlük olur. Bazı hemşehrilerimizin yakın ilgileri ve yardımları bizleri ümitlendirdi. Ba-

zı bölgelere giden arkadaşlarımıza yardımlarını esirgemeyen hemşehri lerimize teşekkür borçluyuz. Bu im- kânı sağlayan Sayın Gazetenize ay- rıca teşekkür ederiz.»

— Efendim aslında, böyle gü- zel bir çalışmayla milletimize hiz- met ettiğiniz için biz size teşekkür ederiz. İmkân nisbetinde duyura- bilmek ve ilgilenmek de bizim görevimizdir. Yalnız müsaade eder- seniz, serginin mahiyeti hakkında da bizi aydınlatabilir misiniz? Aca- ba çeşitli güçlüklerle rağmen bir a- raya getirdiğiniz bu eserler Çerkes Milleti'nin sanat fikrini ve karakteri- ni ortaya koyabilecek güçte mi- dir?

— Topladığımız bu eşyalar ulu- sumuzun zevkinin belli bir kesimini göstermektedir. Çerkes sanatını tam anlamıyla göstermeye yeterli değildir. Çoğu sanat dallarında çağ- daşlarını çoktan aşmış bulunan ulu- sumuzun kaybolmağa yüz tutmuş- bu güzelliklerini ve zevklerini gös- terecek olan örnekleri bulamadık. Örneğin Millî Çerkes müziğinin enstrümanlarından olan Çerkes Ke- mençesi «Kheçepsin», kamıl gibi müzik aletlerini ve el işlemlerini bulmak mümkün olmadı. Aslında biz el sanatları adı altında etnoğra- fik anlamda bir sergi açmak ister- dik. Yukarıda belirttiğimiz neden- lerle düşündüğümüzü yapamama- bahtsızlığımıza uğradık.»

— Ö. Özbay, bu çalışmalarla ulaşmak istediğiniz, fakat sizin de- yişinizle ulaşamadığımız, tabir caiz- se olumsuz sonuçların temel nede- ni sizce nedir?

— Bütün bu olumsuz sonuçla- rın temelinde yatan neden, göçmen bir milletin yabancı bir toplum iç- çinde ulusal ve ekonomik gücünü yitirmesi, dolayısıyla sıkıntıya düş- tükçe bu paha biçilmez değerleri yok pahasına elden çıkarmasıdır. Tabii bunda da en büyük etken- uluşça eğitilmemiş ve bilinçlenme-

miş oluşumuzdur. Bundan sonra dileğimiz, az da olsa bu sanat e- serlerimizin yabancı ellere düşme- sini önleyecek ve onlara yenilerini katacak, ulusal bilince sahip bir ku- şağın yetişmesidir.»

— Sayın Ö. Özbay, ben konuyu tekrar sergi üzerine getirmek iste- rim. Sergilenen bu eşyaların bazı karakteristik özelliklerinden bahse- debilir misiniz?

— Bildiğim kadarıyla memnuni- (Devamı 3. sayfada)

Okuyucudan Okuyucuya

Dr. VASFİ GÜSAR

Kulakta kalan küpe

Çerkesya'dan göçmen olarak orta - doğunun çeşitli ülkelerine gelip buralarda değişik potaların içi ne giren Çerkes'ler; Millî Şuursuzluk yüzünden gittikleri yerlerde erimeye, asimile olmaya başlamışlar, kafaları öne düşük, yüzleri buruk, gözleri dalgın, Kafkasya'nın hasretini özleyip durmuşlar, boyunları bükük, halsiz, bitik, düşüncelere dalıp gitmişler... «Ben varım, ben ölmedim, ezilmek istemeyen, ezilmeyen bir gururum ve bir benliğim vardır» diyememişler, Çerkesliği bir hatıra olarak anmışlar... Bazen de gelinlerin bir süre sonra hatırladıkları gelinlik elbiselerini bir daha görmek istemeleri gibi ecdadın, babaların Çerkesyadan beraberlerinde getirdikleri millî elbiselerini, kama, kılıç, kamış, yamçıları hatırladıkça yerleştirdikleri sandıkların dan çıkarıp seyre dalmışlar, hatta bu kutsal manzara karşısında saygı duruşu gibi bir duruşla içten göz yaşları dökmüşler, öksüzlüklerini, yetimliklerini düşünüp dura kalmışlardır. Ne acı...

Kaybedilen millî şuur, unutulmuş millî gurur, silik millî benlik onların bir kısmını din yoluna sokmuş, namazdan, oruçtan, ibadetten başka bir şey düşünemez olmuşlar, camileri, mescitleri ölümlü bir melce, ezeli bir yuva bir mabet tanımışlar, saymışlar, saygı göstermişler ama dünya işlerini ihmal etmişler... İnsanlıklarını, millî varlıklarını akıllarına bile getiremez bir yaratık olmuşlar... Mabet ve mezar en büyük amaç olmuş bu kişilere... «Kaybedilen anavatanı artık bir daha göremeyeceğiz. Babalarımızın, dedelerimizin izledikleri, koştukları o lânet göçü varlıklarına ebedî leke olan o feci kaçış hatırlayarak hasretini çektikleri, özledikleri eski Anavatanı ziyaret edemeyeceğiz ve oralara dönemeyeceğiz her halde...» diyerek sık sık içlerini çekenlerin gözleri yaşarmış, nefesleri tıkanmıştır. Bir inilti hal vardır onlarda...

1908 meşrutiyeti bu Çerkes milletini, bu göç öksüzlerini faaliyete getirmiş, onlar da hürriyetin, adaletin, eşitliğin tadını almaya başlamışlar, millî varlıklarını korumaya çalışmışlar, birbirlerine yardımcı amaç edinmişler ve bunun için Dernek kurmuşlar, tarihlerini yazıp yayınlamışlar, kitap, gazete, dergi çıkarmışlar, millî dilde okul açmışlar, benliklerini savunur bir gurur ve onun tadı içinde yaşamaya başlamışlar... Çerkeslerin bir millet ve toplumsal bir varlık olduğunu anlamışlar, millî şiirler, şüpheler toplamışlar, yayınlamışlar, çevrelere de kendilerini tanıtmışlardır.

1923 yılına kadar devam eden bu tatlı, eşsiz, huzur dolu günlerden sonra Türkiye'de yer alan ve 27 yıl süren baskı ve istibdat onları yıldırılmış, İstanbul'daki tek Çerkes Özel Okulu kapatılmış, öğretmenler takibe uğratılmış, sorguya çekilmiş, Çerkesçe yazılan kitaplar toplanmış, yakılmış, evlerde bulunanlar imha edilmiş, ya da kuyulara atılmış, kişilerin buluşmaları, millî dille konuşmaları yasaklanmış, soyadı kanunu ile herkes Türkçe soyadı almaya zorlanmış, (Çerkesçe olan aile soyadları kullanılmaz) diyerek yeni ve Türkçe

soyadları aldırılmış ya da takılmış, aynı soydan olanların ayrı ayrı ve kendilerinin olmayan soyadı alma mecburiyeti gibi nedenlerle akrabalar birbirinden uzaklaştırılmış, biri birlerini yitirmeleri için çalışılmış, (Çerkesim) demenin suç olduğu telkinine önem verilmiş, bu terörler içerisinde genç nesiller okullarda yeni eğitimlere tabi tutulmuş, baskı, korku, heyecan, söpa ve zindan herkesin içinde ve duygusunda sıkıntılı birer kâbus izleri bırakmış ve daha önce 1923 de Balıkesir ve Bursa'da imha, Gönen ve Manyas ile Bandırma'da tehcirler, onları insanlıktan uzaklaştırmış, hatta insanlığa lânet ettirmişti... Birbirini yola da görenler selamlaşmamak için başka yollara sapmak zorunda kalmışlar, Çerkesçe konuşanlar haka rete uğramışlar, karakollara götürülüp dayak da yemişlerdir. Askeri okullarda okuyan Çerkes öğrenciler okullardan atılmış, yatılı sivil okullara Çerkes öğrenci alınmamış fırsat bulup girebilenler hemen çırılmışlardır. Zaten bu süreler içinde toplumun önem verdiği kaç miler müze olmuş, camiye çok gitmenin hoş karşılanmadığı telkini yüzünden bir çok müslümanlar ibadetlerini evlerinde yapmak zorunda kalmışlardı. 1950 yılına kadar devam eden bu tedhiş, bu baskı Çerkesleri hayli korkutmuş ve ha yatta bizâr etmişti. Bu durumun katmerlisi komşu Suriye'de de vamede gelmiş, bugün dahi ezilme rumundan irak kalmamıştır.

İNSAN HAKLARINA KAVUŞMA VE MİLLİ UYANIŞ

1950 yılından sonra Çerkesler geniş bir nefes almaya başlamışlar... Memlekete hürriyet, eşit haklar, insanca düşünüş ve anlayışlar hakim olmaya başlamış, baskıların kalktığı ilân edilmişti. Çerkesler tekrar dernek kurmuşlar, dergi çıkarmaya başlamışlar, her yerde, her toplulukta kendi dillerini rahatça konuşur olmuşlar, askeri ve sivil okullara Çerkes gençleri de alınmaya başlamış ve herkes eşit muamele görme zevkini tadarmışlardır.

Fakat ne çare ki, 27 yıllık baskı ve zulmün korkusu altında bitkin, şaşkın bazı Çerkesler, ya da menfaat peşinde koşan art düşünceli kişiler, o meş'um eski devrin hortlayacağı inancını taşımakta, hatta aydın toplumun hareketlerini baltalamaya çalışmakta, utanmadan propagandasını da yapmaktadırlar. Cahilleri de kandırmaya çalışmaktadırlar. Eski çamların bar dak olduğunu bilememektedirler.

Bugün Türkiye'de halk, Türkiyenin de imzasını attığı (İnsan Hakları Evrensel Beyanname) ile tesbit edilen sonsuz Hürriyete ve insanlık hakkına sahiptir. Ve bu hak bütün yön ve vecibeleri taşır. Varlığını bilen, düşünen her millet, her toplum kişiliğini savunmasını bilir, inancını ve imanını gütmeyi, bu yönden de çalışmayı, insanlığa layık bir toplum olduğunu anlar durumdadır. Bunu bilmekle de her alanda gurur duyar.

TATBİK EDİLMEYEN KANUNLAR

Bizde alabildiğine giden bazı hareketler olmakta ve hemen hemen

kimse ceza almadığına göre acaba kanunlarda bazı boşluklar var da yapanlar onlardan mı faydalanıyorlar? diye bir soru akla gelmektedir. Gerçekte bugün Türkiye'de siyasetle uğraşan, bu yüzden okulları kapalı bulunan ve bu sebeple de tahsillerinin parçalandığını, verimsiz olduğunu gösteren öğrenci Cemiyetleri vardır. Cemiyetler Kanununun 13. maddesi şöyledir: «Talebe Cemiyetleri - Dernekleri - her ne şekilde olursa olsun siyasetle iştigâl edemez ve buldukları mektep ve müesseselerin idarelerine karşı hareketlerde bulunamazlar.» Buna rağmen talebe cemiyetlerinin hepsi siyasetle uğraşiyor. Üniversite ve diğer müesseselere karşı geliyorlar. Hatta işgâl ediyorlar, direktörlerinin çalışma masalarını ve sandalyelerini pencereden sokağa bile atıyorlar. Yine Cemiyetler Kanununda: «Cemiyetlerin merkezlerinde ve müesseselerinde silâh bulundurmamak yasaktır. Avcılar ve spor cemiyetlerinde meşguliyetlerinin icabettirdiği silâhları bulundurmaya Bakanlar Kurulu izin verebilir» denilmektedir. Bütün bu yasaklara rağmen Üniversite ve Öğrenci Yurtlarında silâh ve molotof kokteyli bulundurmamak bir yana imâl eden yerler vardır.

171 sayılı Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun 23. maddesinde: «Toplantı veya yürüyüşlere ateşli silâhlar, patlayıcı maddeler, kesici, delici aletler, gibi maddeleri taşıyarak katılanlar için 6 aydan iki yıla kadar hapis cezası hükmolünür.» kaydı vardır. Bu sarıh kanun karşısında İstanbul'da sıkı yönetimi icap ettirecek kadar vahim olan 16 haziran 1970 olaylarının nasıl sonuçlandığını hepimiz biliriz. Bütün o insanlar soğalı, demirli, silâhlı olarak hükümet binalarına saldırmışlar, bazı yerleri tahrip etmişlerdi. Pek çoğu beraat etmişti. Bir yıla mahkûm olan da yoktu bu hareketten...

1934 de çıkan soyadı kanununda (her vatandaşın Türkçe soyadı alması mecburidir) maddesine rağmen o baskı devrinde Çerkeslerin bir kısmı Türkçe olmayan «Şav, Şase, Meker, Jane, Şurdum, Hatı, Açu, Tlifij, Aşeni, Coka, Şöenü, Berzeg» gibi katıksız Çerkes soyadlarını muhafaza etmişler... Türk olan vatandaşların bir kısmı da yine Türkçe olmayan, fakat kulağa hoş gelen yabancı adlardan «Luş, Davas, Şori, Bartu, Tema, Renda, Remo...» gibi isimler almışlardır. Bazı Çerkesler de Çerkesya'dan binlerce Km. uzakta bulunan Orta Asyadaki bazı milletlerin, kollarının adlarını almayı tercih etmişler kendi gerçek soyadlarına... 20 yıldır Hürriyete ve insan haklarına kavuşan bu milletin bu kişilerinin hâlâ millî varlıklarından irak kalmaları ne acıdır. Mahkemelerin antidemokratik kanunlar arasına koydukları kanunlardan birisi hiç şüphesizki, bu soyadı kanunudur. Bazılarının (menfaat icabı) olan bu hareketlerine genç neslin katılmamaları ve bir düzen vermeleri başlıca görevleridir. Hem de pek yerinde...

BUGÜNKÜ DURUM

Bugün görüyoruz ki, Türkiye'de sayısı onun üstünde Kafkas veya

(Devamı 2. sayfada)

Çerkes el sanatları

(Baştarafı 1. sayfada)

yetle... Bu tip eşyalar hakkında açıklama yapabilmek için her şeyden önce sanat tarihi bilmek gerekir. Her parça eşya için yapıldığı çağ açısından ele alınarak renk, motif olarak kullanılan eşyanın yararlılığı bakımından derinliğine bir araştırma gerekir. Ayrıca eşyaların sahipleri bile tarihçesini bilmemektedir. Bütün bu zorluklara rağmen toplayabildiğimiz sathi bilgilere dayanarak bazı açıklamalar yapabiliriz. Eşyaların üzerindeki motifler ve şekiller tarih yönünden birazcık olsun bize ışık tutmaktadır. Örneğin stilize edilmiş yapraklar, ağaç dalları, hayvan boynuzu motifleri İslâmiyet öncesine dair işaretlerdir. İslâmiyetin kabulünden sonraki devir hilal ve yıldız havası veren motiflerle açık şekilde belli olmaktadır. Enteresan bir nokta daha var... Eşyalardaki sanat anlayışını değerlendirirken tüm eşyaların köyde kullanıldığını, köy zevki olduğunu unutmamak, değerlendirmeye bu noktadan başlamak gerekir. Hiç bir ulusun köy yaşantısı ve köy zevki bu denli ince zarif değildir. Bu bakımdan elbiseler 17. ve 18. yüzyıl Avrupa aristokrasisinin kullandığı kostümlerle yarışabilecek güçtedir. Bunu kaybetme iddia edebiliriz. Bütün bu nakışlar altın ve gümüş tellerle işlenmiştir. Binek takımları, kadın ve erkek kemerleri, kama ve kılıç gibi eşyalar som gümüşten ve altın işlemelidir. Hiç bir ulusun köy zevki, hatta şehir zevki bu denli incelik ve zerafet göstermez.

«Bunlar muhakkak ki bizim kendi ulusumuz hakkındaki yargılarımızın olduğu için bir bakıma subjektif olabileceğimizi de söylemek mümkündür» tabii değil mi?

— Evet...

— Şu halde sergiyi ziyaret eden, Çerkes olmayan sanatçıların intibaları nelerdir? Hiç böyleleriyle karşılaştınız mı?

— «Her şeyden önce Türk halkı için hatta Ankara'daki yabancılar için alışılmamış bir sergi... Motif olarak, desen olarak ve hatta model olarak Anadolu halk sanatıyla hiçbir ilişkisi yok... Sergiyi gezen sanatçıların en çok ilgisini çeken de bu konu olmuştur. Ve işleniş tarzlarıyla ilgilenmişler, açıklamalar istemişler, bu husustaki hayranlıklarını gerçekten içtenlikle dile getirmişlerdir».

— Sayın Özdemir Özbay, sergi hakkında bize söyleyeceğiniz başka bir şey var mı acaba?

— «Evet vardır.. Zaman geçirmeden yurdun çeşitli bölgelerine yayılmış olan Kafkas Kültür Derneklerinin, kaybolmağa yüz tutmuş bu tarihî zenginliklerimizi imkânları oranında toplayarak küçük te olsa Çerkes müzeleri kurmalıdırlar. Zaten bir kültür derneğinin de görevlerinden birisi bu olmalıdır. Yoksa şimdiye kadar anlaşıldığı gibi kültür, yalnız oyun anlamına gelmemelidir. Folklor kültürün sadece bir yanı, bir bölümüdür. Daha önce belirttiğimiz gibi, serginin açılış bilmesi için çaba gösteren tüm arkadaşlara ve bize güvenerek eşyalarını vermek lütfunda bulunan Sayın Hemşehrilerimize değerli gaze teniz aracılığıyla Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Gençlik Kolu ve üyeleri adına teşekkürleri mizi sunarız».

— Açıklamalarınız ve kıymetli hizmetleriniz için biz de teşekkür eder, başarılarınızın devamını dileriz.

— «Teşekkürler».

aydabir

İSTEMEK

Dili, kültürü, kendine has örf-adetleri ve değişik yaradılışı ile ÇERKES toplumunun bir MİLLET olduğu su götürmez hakikat. Bir kaç korkak sese rağmen bunun tartışması bile yersiz.. Çünkü bu, bir bakıma kendinden şüphe demek olur.

Varlığı bir gerçek olan bu asil fakat bahtsız Millet parça-parça, lime-lime, kalplerimiz gibi... Burada, şurada ve orada... Kendi derdinden, kendi kaderinden uzak... Hep yabancı dertlerle haşır-neşir... Hep yabancı dertleri paylaşıyor. Ama başarılarında pay veren çıkmıyor bir türlü... Güzel günlerde boğazlarda apacı düğümler, yüzlerde gariplik... Sıkışan «SENSİN» diyor, ferahlayan ise «SEN KİM SİN?»..

«Ben ÇERKES'im..» diyemedik bir türlü...

Mademki varlığımız bir gerçek, mademki apayrı bir milletiz, şu halde kendi dertlerimize, kendi problemlerimize, açıkcası davamıza sarılalım artık.. Boynumuzun borcu bu... Karınca kararınca bu borcu ifa etmek de vazifemiz... Artık birşeyler yapmak gerekir...

«Bizden öncekiler ne yapabildiler ki...» denebilir.. Evet, belki bir şey yapamadılar. Ama bir şeyler yapmak istemedikleri, bir şeyler yapmaya teşebbüs emedikleri söylenebilir mi?.. Hiç olmazsa vazifesini yapmak istemiş insanlar olarak yaşadılar, mücadele ettiler ve birçoğu da bu yolda gülerek ölüme koştu... Ve ruhları da huzur içindedir.

Oysa, bugünün yaşayan(!) Çerkesleri olarak bizim bedenlerimiz bile huzurdan yoksun. Yarın ruhlarımızın nasıl olacağını tanı bilir..

Dedelerimiz, şartları günümüz dünyasıyla kıyaslanamayacak kadar güç olan bir dünyada mücadele ettiler. Belki de mücadeleleri başarı ile sonuçlanmadı fakat şerefliydi, gurur vericiydi... Ve belki Çerkeslik'ten bugüne kadar bir şeyler getiren de o günlerden kalan yaraların sızıları oldu.

Şartlar bugün çok daha başka... Çok daha kolay... Bugün artık dünya bir öküzün boynuzları üstünde taşınmıyor.

Dünya büyük bir yuvarlak.. İnsanlar, her tarafından tekmeliyor bu koca topu, çünkü istiyor artık insanlar.. Az şeyi olan da, çok şeyi olan da, her şeyi olan da, bir şeyler istiyor. İnsanın yaradılışından, bu isteme isteği... Yeni doğmuş bir çocuk süt istiyor, ölmek üzere olan ihtiyaç bir damla su... Bir tarafta «Özgürlük isteriz» sesleri, diğer tarafta mevcut özgürlüğü fazla bulan sıkılmış yumruklar. İnsanlar, çok, insanlar büyük... Ve insanlar hep istiyorlar. Hiç bir kuvvet de önünü alamıyor bunun. Zaten böyle bir kuvvet yok aslında... Parça-parça, dilim-dilim insanların çünkü bu dünya.. Hangi kuvvet, insana kendinin olan şeyi vermemekte direnebilir... Ne zamana kadar direnebilir?.. Hep isteyecek insanlar ve hep alacak.. Hiç bir kuvvet, hiç bir devlet önünü alamayacak bunun..

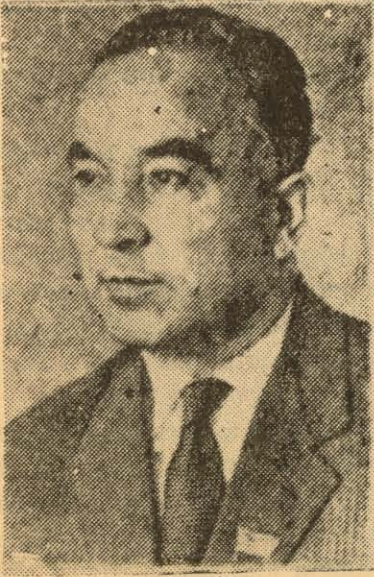
Zaten rejimler de acz içinde bu yüzden. Verdikleri tatmin etmiyor artık insanları. Son sözü yine insanlar söyleyecek: Çok veren daha

(Devamı 2. sayfada)

Ç'İŞOKO ALİM

Pşımafe'nin oğlu Ç'ışoko Alim 1914 yılında Şhalıkho köyünde doğdu. 1924'te aynı köyde ilkökula kaydoldu. Burayı bitirdikten sonra 1928 yılında Bakhsen'de açılan yatılı Ziraat Mektebine girdiyse de beğenmiyerek kaçıp evine geldi.

Kendisinin yazdığına göre: «...Okuldan kaçışma babam hiç ses çıkarmadı. Hatta bu hareketimi tasvip eder gördü. Bir arkadaşının keçi çobanı aradığını ve hemen ona verileceğini dolayısıyla hemen hazırlanmamı annem aracılığıyla bildirdi. Yaşımın küçüklüğüne rağmen durumun şakaya gelir tarafı olmadığını anladım. Ertesi sabah hiç haber vermeden geldiğim gibi okuluma dönüp gittim...

Artık, kendini derse vermiş, çalışkan bir öğrenciydi. 1931 yılını da başarı ile mezun oldu. Aynı yıl Vladi Kafkas'ta bulunan Peda goji Емалдусüne kaydoldu. Hiç devre kaybetmeden 1935 yılında burayı da bitirdi. Rusça öğretmeni olarak bir halk okuluna (okuma - yazma bilmeyenlerin okutulduğu okul) tayin edildi.

Yine kendi ağzından: «...İlk derse girdiğimde yaşlı talebelerim birbirlerine bakıp gülüyorlardı. Bu hale çok kızılırdım. Biraz bağırınca daha çok güllüyorlar ve beni alaya alıyorlardı. Kendilerini döveceğimi söylemeye rağmen sonuç değişmiyordu. Bu görev benim için çok zordu. Ama devam etmek zorundaydım. Zira mukaveleli okumuştum. İçlerinde boyu iki metreyi aşkın birisi vardı. Ayağa kalkarak arkadaşlarına, yaptıkları şeyin ayıp olduğunu, kendilerine bir şeyler öğretmeye çalışan öğretmenlerine saygı duymaları gerektiğini söyleyince ortalık biraz duruldu. Fakat ne vardı ki adamın bana tepeden, benimse ona aşağıdan bakar halim tekrar makaraların gevşemesine sebep oldu. Ben de gülmeye başlamıştım. Hem de katılır casına... Öyle ya bu kadar insanın mutluluğuna neden katılmayayım... Artık iyi anlaşıyorduk. Puşkin'den parçaları okuyor, anlamlarını açıklıyordum. Her geçen gün birbirimize biraz daha ısındık. Ve hiç bir aksaklık olmadan öğretime devam ettik...»

1936 yılının sonbaharında Moskova'ya giderek Sovyet Halklarının kendi ana dilleriyle öğretim gördüğü enstitüye girdi. Orayı bitirdikten sonra Kabardey Cumhuriyetinde bulunan «Çerkes Kültürü Bilimsel Enstitüsü»nde büyük harbin sonuna kadar direktör olarak çalıştı. Çerkes edebiyatı ve kültürüne pek değerli yenilikler getirdi. Enstitü'nün bir araya getirdiği «Nartlar» efsanesini sadeleştirerek «Nartların Haberi» adı altında bir kitap bastırdı. Şimdi yedi cilt halin

de neşredilmekte olan «Nartlar» kitabının ilk hazırlıklarını yapan Ç'ışoko Alim'dir.

Ç'ışoko Alim, daha Ziraat Mektebinde iken şiirler yazıyor ve şiirleri çeşitli gazete ve dergilerde «Yeni kuvvet» adıyla neşrediliyordu. Ayrıca Çerkes dostu Puşkin, Lermontov, Hekrasov gibi Rus şairlerinin şiirlerini Çerkesçeye çeviriyordu. Büyük harbin getirdiği felaketsiz günlerde Çerkes milletinin ızdırabına ortak olmaya çalışıyor, onlarla gülyüyor, onlarla ağlıyordu. Vatan savunmasında ön saflarda bulunuyor, halka mücadele cesareti veriyordu. Millî menfaatlerin temini için partiye girmiş, elde ettiği imkânları onların mutluluğu için kullanmıştır.

гүпсысэ шхэр зэрэхэлымкэ, усэр зэригъжаныфымкэ, и лъэукъ фыцэр итэ багъуэрэ анитэрурэр къызэрнэптымкэ. А тхыгъхэм къышчытэ Къышчытэм и творчествэм хэты хабэ нэлышхытэр, абэ и «хэтытэр», и усэ гъыстактэр. Итлани Алим и лъэжыгътэм шымтэ Луэхугъуэ псоры и «Къэ нэсу иджыри къышчытэ хъуэ-ктым.

Тхакъуэм и шэхухэр къытэ Гурьшэф хъуэ пашпшэ. Къышчытэм гъуэгуанэ гугъуэсыгъуэ, гъуэгуанэ къыхэ къышчытэм. А гъуэгуанэр тхыдэм нэджыри илэс тхышхытэм къышхытэ Луэхугъуэ ии дидэхэм егъышчытэ лъэхэны шхэхуэуэ.

Büyük harpte gösterdiği yararlıklar yetkililerin dikatinden kaçmamış, harbin bitiminde mükâfalandırılmıştır.

1945 - 1948 yıllarında Kabardey Muhtar Cumhuriyetinde Millî Eğitim Bakanlığı, 1948 - 1950 yıllarında Kabardey Cumhuriyeti İcra Komitesi Sekreterliği görevlerinde çalışmıştır. Sosyal Bilimler Aka demisini de bitirmiş olan Ç'ışoko Alim daha sonra çeşitli kademelerde görevler yapmıştır.

Alim, Anavatan Çerkeslerinin yetiştirdiği büyük şairlerin arasında müstesna yeri olan değerli bir Çerkes şairidir.

«Selet Şirikho», «Tüfeğimi Kucaklarım», «Atakheden Önce», «Selet Selam», «Giderdim daha çabuk», «İki kardeş», «Baba», «Balığın kız», «Dağların eteğinde», isimli şiirlerini 1946 yılında «Süvarinin Yolu» isimli kitapta toplamıştır. Alim'in eserleri hem Çerkesçe, hem de Rusça olarak yayınlanmıştır.

Romanları; 1948'de «Gençlik Dünyası», 1953'te «Yeni Evimiz», 1960'da çıkan «Nurlu Arzular» isimli romanları Çerkesçenin zenginliğini ortaya koymasından çok önemlidir. 1964'te «Sıcak Taş», 1966'da «Mavi Hilal» isimli eserleri çıkmıştır. Bu sonuncu eser yabancı topraklarda yaşayan Çerkeslerin yaşantısını işleyen, onların çektiği çileyi, vatana olan hasretlerini dile getiren, duru bir Çerkesçe ile yazılmış ölmez bir sanat şaheseridir. Bu eser aynı zamanda Sovyetlerde önemli bir edebiyat ödülü de kazanmıştır.

Halen anavatanında yaşamakta olan Alim, çalışma azminden bir şey kaybetmiş değildir. Şimdi yeni eserlerin hazırlığı peşinde, eskilere yenilerini katmak için yılmadan, yorulmadan çalışmaktadır. Nice yıllara, mutlu yarınlar ve başarılar dileriz.

YAŞAR BAĞ

(Baştarafı 7. sayfada)
acıyı çekilen ve eksikliği duyulan «Yaşayan Dil» ve «Yazı Dili» sorununun halledilmesi Çerkes Milleti için inkâr edilmez bir kazançtır. Sizce bu faydalı çalışmaların şumullenerek muhaceretteki bizleri de kapsamı nasıl sağlanabilir?

— Dil meselesi bugünkü haliyle bir eğitim meselesidir. Muhacerette Çerkesler için ayrı bir eğitim olmadığımıza göre, dilin muhafazası mümkün olmaz. Çocuk, evde konuşulan dili değil, sokakta ve okulda konuşulan dili öğrenmektedir.

Bu sebeple muhacerette dilin muhafazası ve geliştirilmesi en güç sorunlar arasındadır.

Bu konuda aydınların Kafkasya'daki yayınlardan faydalanması gerekir.

İlk yapılacak iş, Kafkasya'yı bizzat gidip görmek ve tanımaktır. Taşını toprağını, insanını, okulunu, yaşayışını görmek ve görgüye dayanan bilgi edinmek lâzımdır. Bu arada oranın kültür ürünlerini bol bol edinip okumak lâzımdır. Alfabe, ders kitapları, dergi, gazete, hikâye, roman, bilimsel kitaplar, istifade edilecek kaynaklardır. Bu kaynakların hem dil öğrenme, hem de ilerletme bakımından faydalı olacağı muhakkaktır.

— Muhacerette Çerkes Milletinin yetiştirdiği bir aydın olarak, sizin gençlik yıllarınızla, bugünkü genç nesil arasında «Millî Şuur» bakımından bir mukayese yapabilir misiniz?

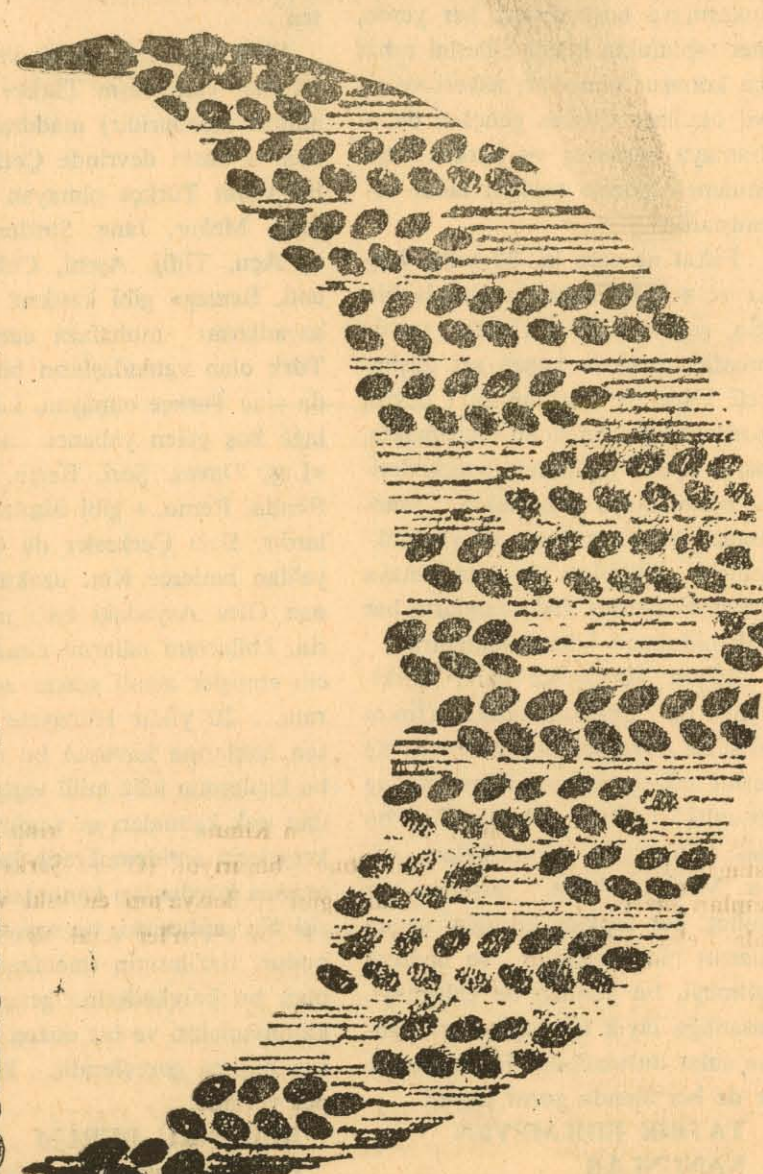
— Btından 20 sene önce 18 yaşında bir delikanlı iken, bu meseleleri düşündüm ve Türkiye'de benzer başka düşünen ve ilgilenen olmadığını zannederek kendimi pek yalnız hissedirdim. Sosyal çevrem genişledikçe, bu konularla çeşitli yönlerden ilgilenen birçok insanların varlığını öğrendim.

Bugün Dünyanın ve Türkiye'nin sosyal ve siyasî şartları değişmiştir. Bu değişikliğe uygun olarak genç-

ler de kendilerini arama ve mensup oldukları milletin problemlerine çare bulma çabaları artmıştır.

Kitaplar Arasında

САВІ МЫСЛІ ЕСТЬ ЧИТАТИ

Ç'ışoko Alim'in «MAVİ HİLÂL» adlı büyük romanının sade bir kapak kompozisyonu.

Kalem

NEREDEN NEREYE

Öteden beri anavatan dışında millî benliğimizin korunması için pek çok çalışmalar yapılmaktadır. Fakat ne acıdır ki bu çalışmaların çoğu, daima ferdiyetçi ve çıkarıcı düşüncelerin gizli çekişmesinde gerçek gayesine ulaşma imkânı bulamamıştır. Bunun yanında, dürüst amaçlı bazı gayretler gösterilmişse de neyin istenip neyin istenmediği hususu müşahhas olarak ortaya konulamadığından bu çalışmalar da bölgesel olmaktan öteye gidememiştir. Buna rağmen millî faaliyetlerin tümü Çerkes Milleti'nce her zaman yakın alaka görmüş, çoğu soydaşımız kurtuluşu boş yere bu yönde aramıştır. Boş yere diyoruz çünkü; bugüne kadar halkımızın arzusuna uygun ve kamu oyununun vicdanen tasvip edebileceği millî bir yol tayin edilememiş ya da farklı yan etkiler yüzünden ters bir tutuma girilmiştir. Zaten çeşitli zorlukların ağırlığında, yabancı topraklarda yaşantısını sürdürmeye çalışan toplumumuz, sözde Çerkes olanlarla yabancıların müştereken kurdukları «Çıkarıcı Ortaklığın» ezici gücü de eklenerek yarından emin olmayan endişeli bir toplum haline getirilmiştir. Böylece Çerkes Milleti'nin muhacerette bulunan parçasında karşılıklı güven, sevgi ve saygıya dayanan millî birlik ve beraberliği gevşetilmiş, o temiz duygulari istismar edilerek millî inançlarında bir takım yaralar meydana getirilmiştir. Her türlü millî inanç ve bilinçten yoksun bazı soydaşımız da maalesef bunlara alet olmuş ve olmakta devam etmektedir.

İnsan hak ve hürriyetlerine en çok saygı duyulan çağımızda kendi hakkımızı aramamız kadar insani ve tabii bir şey olamazken henüz zamanın erken olduğu fikrinde direnenlerin samimiyetinden şüphe etmemek elde değildir.

Her geçen günün milletimizi nereye götürdüğünü göremeyecek kadar dünyaya gözlerini kapayan, millî bir çağırığı katılmayacak kadar medeni cesareten yoksun olanlar artık milletimizin kaderinde söz sahibi olmamalıdır.

Şurası unutulmamalıdır ki; mensup olduğu topluma ihanetten çekinmeyenler, başka toplumlara asla yararlı olamazlar. Ayrıca ellerindeki maddî imkânlarla bir takım cemiyetsel faaliyetlere sadaka misali bağışta bulunarak halkımızın gözünde büyümeyi hüner sayanlar, mutfak dedi - kodularıyla ve kapalı oda kulisiyle millî meselelerimize bir çözüm bulunamayacağını anlamalı, tutumlarını ona göre ayarlamalıdır. Aksi takdirde bu gayri millî hareketlerinin vebalini ahullarında tarihi bir leke olarak taşıyacaklar ve gelecek kuşaklar tarafından lanetlenileceklerdir.

Tepki nereden ve ne maksatla gelirse gelsin milletimiz, içte ve dışta varolmanın savaşını vererek «Kendi topraklarında kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» idealine ulaşmaya kadar mücadele etmek zorundadır.

Bugünkü gençler daha bilgili ve daha bilinçlidirler. Böyle olmaları için de imkânlar daha fazladır. Aynı imkânlardan bir çok yaşlılar faydalanmak gereğini duymamakta, çağdaş ve geçerli olmayan görüşlerle gençlerin karşısına çıkmaktadırlar.

Yeryüzünde Çerkeslerin bekası, bilgili ve bilinçli gençlerle, kafa ve gönülleriyle genç kalmasını bilen yaşlıların iş ve güç birliği sayesinde olacaktır.

— Bileşikten basite dönecek olursak bugünkü genç nesil, millî meselelerinin çözümünü «Anavatanında kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» tarifi içinde görmektedir.

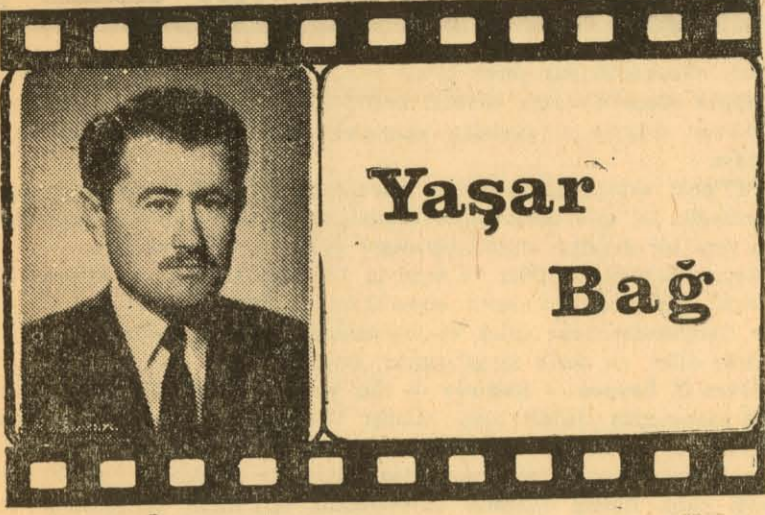
Bu tarife bir itirazınız yoksa, bu düşüncenin topluma mal edilebilmesi için çalışmaların başlangıç noktası ne olmalıdır ve neler yapılmalıdır?

— Millî meselelerin çözümü «Anavatanında kendi kaderini kendi tayin prensibiyle mümkün olabileceğine göre, bu görüşün topluma mal edilebilmesi şu yollardan olabilir:

- 1— Anavatanla turistik, kültürel temaslar yapılmalı,
- 2— Oradaki sorumluların ve diğerlerinin neler düşündüğü öğrenilmeli,
- 3— Muhaceretteki Çerkesler arasında devamlı irtibat sağlanmalı,
- 4— Kültürel veriler, sözlü ve yazılı yollardan daha geniş kitlelere aktarılmalı,
- 5— Gereksiz tepkileri önlemek bakımından, bu faaliyetlerin Türkiye'nin bütünlüğüne zarar vermeyecek mahiyette oldukları belirtilmelidir.

Sorularımız üzerine düşünenlerin ve bu konuda çeşitli dernek ve dergilerdeki çalışmalarlarıyla hizmet edenlerin fikirlerini okuyucuya aktarabilmek amacıyla düzenlediğimiz «Röportaj Serisi»nin ikincisini sunuyoruz.

RÖPÖRTAJ

Yaşar Bağ

YAŞAR BAĞ

Yaşar Bağ, 1932 yılında Amasya'da, Gümüşhacıköy ilçesinin Göçeri köyünde doğdu. Ankara Barosunda Avukattır. Aynı zamanda orta öğretimde öğrenimlik de yapmaktadır.

1961 yılında kuruluşunu takiben Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'ne üye oldu. 1967 - 68 ve 1968 - 69 faaliyet dönemlerinde Yönetim Kurulunda bulundu. Evlidir ve iki çocuğu vardır.

Şahsen müracaat ederek kendileriyle küçük bir röportaj yapmak istediğimizi söyledik. Memnuniyetle kabul ettiler. Hemen başlamak istiyorduk. Kâğıt üzerinde tesbit ettiğimiz soruları inceledikten sonra, hayli şumullü olduğunu belirterek cevapların daha bilimsel olabilmesi için bir süre sonra bizzat yazarak posta ile göndereceklerini söylediler. Halbuki bu bir anket değildi. Karşılıklı sorulu cevaplı olması gerekiyordu. Henüz sohbet havasındaydık. Soruların gerçekte basit olduklarını belirterek: «Siz bu konuların hiç de yabancı değilsiniz. Hemen cevaplandırılmaya çağınız soru yok içinde... Daha geniş ve güç soruları bile hemen cevaplayabileceğinizi biliyoruz. Öyle mühlet istemekle bizi hayâl kırıklığına uğrattıyorsunuz. v.s.» gibi nükteli bir-iki konuşmadan sonra hemen cevaplamayı kabul ettiler.

Not almak için hazırlanmıştım. — Benim yazmamda bir sakınca var mı? Daha derli toplu yazabilirim..

— Yok... Pek mahzuru da yok... Ama biliyorsunuz bu röportaj havasından çıkar, ayrıca bu bir avantajdır herhalde... Bugüne

kadar röportaj yaptığımız büyüklüğümüzün hiç birine bu imkânı veremiştik... Ama yine de zararı yok... Size biraz iltimas etmiş olalım... Güllüştük...

Cevaplarını yazmaya başlamıştı. Dikkatle ve sesizce izliyordum. İlk soruyu bir bütün olarak ele almıştı. Her şık üzerinde ayrı ayrı durmanın daha yerinde olacağını hatırlattım. Ve öyle devam ettik. İlk soru şöyleydi:

— Bugün Çerkes milleti olan bütünü basit bir tablosunu çizerek, Muhaceret ve Anavatan olmak üzere iki ana bölümden meydana geldiğini görürüz. Bu tablo içinde her bir bölüm ayrı görüş ve tarifler içindedir.

Sizce Muhaceretteki Çerkes Milleti için sorunlarına çözüm olarak ileri sürülen şu alternatiflerden hangisi geçerlidir?

a-) Anavatan, bugünkü şartlar altında uzak bir hayaldir. Ve asimilasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirler yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalıdır.

b-) Muhaceretteki Çerkesler olarak örf ve adetlerimizin ışığı altında (Devamı 7. sayfada)

Röportaj yapma isteğimizi memnuniyetle kabul eden İzzet Aydemir, soruları tetkik ettikten sonra biraz düşündü. Odanın içinde bir ileri bir geri gidiyor, hiç oturmuyordu. Not almak üzere hazırlanmıştı. Fakat cevapları bizzat dikte ettirmek istiyordu. Düşünüyor, mümkün olduğu kadar düzgün cümleler kurmaya çalışıyordu. Birinci sorumuzu sorduk.

— Bugün Çerkes Milleti olan bütünü basit bir tablosunu çizerek, Muhaceret ve Anavatan olmak üzere iki an bölümden meydana geldiğini görürüz. Bu tablo içinde her bir bölüm ayrı görüş ve tarifler içindedir.

Sizce Muhaceretteki Çerkes Milleti için meselelerine çözüm olarak leti için meselelerine çözüm olarak hangisi geçerlidir?

a) Anavatan bugünkü şartlar içerisinde uzak bir hayaldir. Ve asi milasyon mukadderdir. Dolayısıyla lüzumsuz gayretlerle ütöpik fikirler yer verilmemeli ve toplumun bugünkü rahatı bozulmamalıdır.

b) Muhaceretteki Çerkesler olarak örf ve adetlerinin ışığı altında, muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

c) Kuzey Kafkasya, hangi topraklarda olunursa olunsun, Çerkes sıfatından ayrılmaz bir bütündür. Ve «ÇERKESİM» diyen her ferdin temel amacı, Anavatan ve oraya dönebilmek olmalıdır.

— Evet... Yazlı..

a) Çerkeslerin buldukları yerlerde iktisadî ve sosyal durumlarını muhafaza ederek, (Bugünkü rahatları bozulmamalıdır) deyiminin gerçeğe ilgisi yoktur. Çünkü muhacerette ve genellikle Türkiye, Suriye, Ürdün ve İsrail'de yerleşmiş bulunan Çerkeslerin dünkü ve bugünkü durumları göz önünde bulundurulur ve yarınları da bir an için düşünülürse, yarınlarının ne olacağı da gözönüne alınır rahatlarının bozulması fikrinin yerinde olmadığı açıklıkla görülebilir. Şöyle ki: Türkiye'de bilhassa İstiklâl Savaşı yıllarında Türkiye'nin kurtuluşu için gerek askerî ve gerek-

İzzet Aydemir

İZZET AYDEMİR

1926 yılında Gaziantep'in Kilis kazasında doğmuştur.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi bölümünün son sınıfından ayrılmıştır.

1961 yılında Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin kurucuları arasında bulunmuş ve 1964 yılından beri de «Kafkasya Kültürel Dergisi»ni yayınlamaktadır. Evli olup iki çocuğu vardır.

se idarî sahalarda en büyük hizmeti yapmış olan Çerkesler, sonraları çeşitli politik nedenler ve ard düşüncelerle birçok hazin ve haysiyet kırıcı olaylarla karşılaşmışlardır. (Çerkes Ethem olayları, batı anadolu'da 13 Çerkes köyünün tehirci olayı, çeşitli devlet hizmetlerinden ve ordudan çıkarılmaları, Analisanları olan Çerkesçenin konuşuturulmaması, gelenek ve göreneklerinin unutturulması... gibi baskı hareketleri).

Ayrıca Suriye ve Ürdün'de Çerkeslerin arap milliyetçilik hareketlerinde kullanılması, bilhassa askerî sahalarda Araplardan çok Arap dâvasına hizmet etmelerine rağmen Suriye'de Kuneytra bölgesinden tehirci hareketine tabi tutulması, aradan üç sene geçmesine rağmen Suriye'nin Şam bölgesinde perişan bir vaziyette sürünmeye devam etmeleri ve bağlı buldukları Suriye Arap Hükümetinin, onlara hiç bir şekilde müzaheretle bulunmaması; Ürdünde son iç savaşlar sonucu Çerkeslerin buldukları bölgelere Arap mültecilerinin yerleşmeleri ve oradaki Çerkeslere oturdukları yerlerin Arapların toprakları olduğunun ve buraları bırakmaları gerektiğinin do-

laylı yollarla ve sık sık hatırlatılması...

Çerkeslerin anavatanları Çerkesya'da yerleşmelerini ütöpik (hayali) kabul eden görüş bizce asla kabul edilemez. Çünkü gözümüzün önünde hiç yoktan ve binlerce sene sonra yaratılan İsrail Devleti en kuvvetli misaldir.

b) Muhacerette yaşadığımız memlekette gelenek ve göreneklerimiz yaşatılması bazı şartlar yerine getirilmek kaydıyla ve belirli bir süre için belki mümkün olabilirdi. Fakat bu hiç bir zaman ebediyen devam etmez. Çünkü gelenek ve göreneklerin yaşatılması için en başta gelen şartlardan Çerkesce okuma-yazma, dolayısıyla okullar açma imkânları ne Çerkesler tarafından istenebilir, ne de yaşadıkları memleketlerin milliyetçilik anlayışı - Kanunlar buna müsaade etse dahi - buna imkân vermez. İşte bu ve buna benzer nedenlerle muhaceretteki Çerkeslerin benliklerini korumalarına imkân yoktur. tında, muhacir olarak yaşadığımız ülkelerde benliğimizi korumaya çalışmamız yeterlidir.

c-) Hangi topraklarda olunursa olunsun Kuzey Kafkasya, Çerkes (Devamı 7. sayfada)

— II —

Kafkasya yalnız Promethe'de değil eski Yunan'ın daha diğer mitolojik nakliyatında da önemli roller oynamaktadır. Örneğin: Eski Yunanlılarca en önce «Ak-hin», daha sonra «Punt Oksen» diye anılmış olan Odesa'nın siyah denizinin yani Karadenizin kuzey sahilleri, deniz tanrısı «Neptün»ün imparatorluğunun son sınırdı idi. Ve Neptün Jupiter'e «Fakeliler (féaciens) benim kanımdandır» demiştir. (Odesa, şarkı 13) ve Neptün de Plüton'un (diğer adıyla «Adış» veya «Adışın») kardeşidir. Bu sonuncu ifadenin gerçek anlamının daima bulutlarla — yani Plüton — kaplı bulunan eski Kimmeriyen yurdunun «Adış'e» — yani Ad toprağı, Ad memleketi — olması kuvvetli ihtimallerdendir. Eski Yunanlıların Odesa'nın «Cehennem Ağzları (Bouches de Penfer) da bu kıyılarda, özellikle Kafkas sıradağlarının batı bitiminde ve Azak denizinin her iki yanındaydı. Gerçekte çok eski jeolojik devirlerde Kafkasya'nın bir çok volkanları vardı. Ve hatta miladi 18. ve 19. yüzyıllarda buralarda bilimsel araştırmalarda bulunan Avrupa bilginleri henüz kesilmemiş dumanlar, sıcak nefes suları, sıcak çamurlar püsküren volkanları bulmuşlardır. Bugün bile Kuban nehrinin yatağı çevresindeki Taman yarımadasında bu çamur volkanları mevcuttur. İşte bu «Kafkas Volkanları» yeraltında Cehennem ile bağlantılı farzedilerek «Cehennem Ağzları» denilmiştir. Odesa'ya göre (Şarkı 11) Kolkida Kralı «Adışın» kızkardeşi «Kirke» — circe — kendisini ziyarete gelen «Ulisse»ye; Yunanistana dönmeye evvel (Kimmeriyenlerin yaşadığı kıyılardaki Cehennem Ağzlarına gitmesini ve burada Jupiter'in kızı olup Plüton tarafından kaçırılan ve «Cehennemlerin Kraliçesi» diye bilinen Prozerpin (Proserpine)in(1) yerini ziyaret etmesini, kurbanlar kesmesini ve bu kurbanları keserken başlarını «Erebe» (Erbe) — ki en eski zamanlardan beri insan-

Kadim Kafkasya Met İzzet

lığın kıblesi olarak kullanılagelmiş olan Sinta : (Mescid-i Aksa) ve (Ka'be-i mükerreme)nin bulunduğu Arabistan yönünden başkası değildir — tarafına çevirmesini tenbih etmiş ve yukarıda adı geçen Cehennem Ağzları çevresine Kokite (Cocyt) ve Fleketon (Phlégeton) sularının birbirine karıştıktan sonra müthiş bir çağlayanla «Akheron» (Achéron) a döküldüğünü söylemiştir(2).

Ulise'de yelkenli olması gereken gemisiyle Kirke'nin memleketinden Kimmeriyen kıyılarına kadar yalnız bir günde gitmeyi başarıyor. (Odesa Şarkı 11)

Bilindiği gibi Kafkasya'nın en eski ve en büyük halkından olan Kimmeriyen'ler Azak denizinin her iki kıyısında yaşıyorlardı; Cehennem Ağzları ve Prozerpin'in yeri de, yukarıdaki açıklamadan anlaşılacağı gibi, Kimmeriyenlerin memleketindeydi. Odesa'nın sadece bir Kafkas Seyahatnamesi mahiyetinde olduğu ne kadar da açıktır! Kafkasyalılarla Trakyalılar hakkında bu derece seçkin bilgileri toplamaya çalışan Strabon'un eserinde Prozerpin'in Sicilya'da oturur olarak gösterilmesi zaten eserinde diğer bir çok örnekleriyle de görülen tahriflerin bir nümunesi olabilir: Mamafih Strabon dahi Ulisa'nın Kafkas sahillerine gelmiş olacağını ve Home-

ros'un Ulisa hakkında naklettiklerinin yalnız İtalya ve Sicilya sahillerinde değil belki Güney Kafkasya'nın eski ismi olan İbery'a'nın zengin ve güzel sahillerine ait olacağını muhakkak buluyor ve fikrine kuvvet vermek üzere bu İbery'a'da Odise isminde bir şehir, Minerve adına bir tapınak v.s. gibi binlerce izlerin bulunduğunu zikrediyor. (Strabon kitap: 3, fasıl: 2, fıkra: 3) (Devamı Var)

(1) Prozerpin kelimesinin PERE - OJIR - BIN (pere - oejir - bin) şekliyle (önceden söyleyici, haber verici aile) anlamına olduğu kuvvetli bir ihtimaldir. PE - Y - Ş'EN, geleceği bilmek, PE - Y - Ş'E geleceği, gaybi bilen; PERE - OEN önceden, bir şeyi olmasından önce söylemek, haber vermek anlamındadır.

(2) Akheron (Achéron) kelimesi gerçekte AKH - YEREOEN (Ach - iéroeen) lügat şekliyle (Ah dedirten) anlamındadır. Hatta Epir tarafında bulunan aynı isimdeki bir nehir hakkındaki tarihsel bir olayda bu anlam tamamen anlaşılıyor. Büyük Epir kabilelerinden Mulus (Molosse)ların Kralı Eleksandr Ardusil'e; bu nehrin pek güvenilir olamayan bir geçidinden geçerken yorgun ve ihtiyar bir savaşçı «Bu melun suya (Akh yerooen) denilmesi ne kadar haklıdır» diye bağırması ve bu ses Kral tarafından duyulmuş (Tepet Leben kitap 8, fıkra 24) halbuki görünmeyen bir ögütçü Krala önceden (Akh yerooen)den daima uzak bulunmasını tenbih etmişti. Ve garip bir raslantıdır ki burası Krala mezar olmuştur. (Strabon kitap 6, fasıl 1, fıkra 5) İşte Kafkasyadaki AKH YEREOEN adındaki nehrin selleriyle nice şehirleri, dinsel kurumları tahrip etmiş, halklarını yok etmiş, nice kimselere (âh) dedirtmiş olması kuvvetli bir ihtimaldir. Fleketon kelimesinin de felaket anlamında olduğu kendiliğinden anlaşılıyor.

DIŞEK' MIHAMED

Mihamed Psikhan'ın oğlu Dişek Mihamed 1902 yılında Karay-Çerkes Muhtar Eyaletindeki Zeykho (Kueş hable) köyünde doğdu. Yazar devrin itibar gören edebiyatçıları arasına girmekte güçlük çekmedi. Çünkü Zeykho köyü Dişek'i daha genç yaşta hayatın bazı zor taraflarına alıştırmış, aynı zamanda günün şartlarına göre hareket edebilme yeteneğini kazanmıştı.

Dişek' bilinen okul sıralarından geçtikten sonra Kabardey Cumhuriyetindeki Nalcik Üniversitesi Pedagoji Enstitüsünde Doçent oldu.

Dişek' Çerkes edebiyatını gerçek hüviyetine kavuşturan edebiyatçıları arasındadır. Uzun yıllar hiç bir fedakârlıktan kaçınmadan «Çerkeslerin yaşantısı» isimli Çerkesce gazetede çalıştı. 1930 - 1931 yıllarında, gösterdiği üstün gayretler sonunda Anavatanda mevcut Çerkes okullarına yenilerinin eklenmesini sağladı.

En küçük fırsatlardan dahi faydalanmayı bilen Dişek', her Çerkesin övünebileceği üstün meziyetlere sahip, kuvvetli kişiliği olan bir edebiyatçıdır.

Çerkes çocuklarının okuma zevkini kamçulamak, gayrete getirebilmek için yazdığı çocuk hikâyeleri büyük bir emeğin ölümsüz eserleri olarak her zaman yaşayacak niteliktedir.

Çocuk psikolojisine hitabetmede ki ustalığı kısa zamanda semeresini göstermiş ve çocuklarımızın yetişmesinde büyük katkıda bulunmuştur.

Bütün Kafkasya'da ve diğer Sovyet Cumhuriyetlerinin çoğunda onun kitapları okunmaktadır. İlk denemesi «Eski ve yeni okuma sistemleri» adını verdiği eseridir. Burada eskiden okumanın ne kadar zor olduğunu, imkânların sınırlılığı dolayısıyla herkesin okuyamadığını ve bu yüzden nice kıymetlerin karanlık köşelerde kaybolup gitmesini anlatmaktadır.

Bugün ise tamamen değişik bir metotla yapılan öğrenimin herkese eşit imkânlar tanıdığını ve bu yüzden okumak isteyenlere tüm kapıların ardına kadar açık olduğunu sade bir Çerkesce ile anlatmaktadır.

Eserin ön sözünde çocuklara hitaben: «...Siz küçüklerin eskiden nasıl okutulduğunu ve okunduğunu bilmeniz için şunu söylemek isterim. Sözlerim asla hikâye veya masal değildir, tamamen gerçektir. Yazdıklarımın hepsini gördüm ve bizzat yaşadım...» demektedir.

Musa adlı fakir ve fakat çok zeki bir Çerkes çocuğunun okuyamayışı, Dişek'i çok etkilemiş ve kendisini Pedagoji tahsiline itmiştir.

«Okumak; başkalarının hizmetine girmek için değil, bilmek, öğrenmek ve görmek için olmalıdır.» diyen Dişek' türlü nedenlerle okuyamamış Çerkes çocuklarının günâhını, okutma imkânına sahip kimselere yüklemekte, hatta daha da ileri giderek bu kimselerin katillerden, canilerden daha tehlikeli olduğunu ısrarla söylemektedir.

Ne mutlu ki, bugün Anavatanda herkese okuma imkânı sağlanmış, o eskinin yüze kapatılan okulları, şimdi Çerkes çocuklarına açılmıştır. Hem de kendi anadilleriyle okuma bahtiyarlığına kavuşmuşlardır.

Hiç bir endişe duymadan kendi millî kültürünü işleme serbestisine sahip olan Anavatandaki soydaşlarımız, bunun yanısıra pek çok problemlerini de halletmişlerdir.

Yazarın eserlerinden bazıları şunlardır:

«Çocuk ve Düşmanlar», «Çocuk Yurtları», «İnsanlar ve Kurtlar»...

1934 yılında yayınladığı eseri ise «Kırmızı Bulut» adlı bir romandır. Bu roman fakir bir Çerkes ailesinin hayat mücadelesini dramatize etmektedir. Yeri ve yurdu olmayan ailenin yaşayabilmek için nelere katlandığını acı bir Çerkesce ile dile getiren eser gerçekten ibret verici ve değerli bir edebiyat örneğidir.

İzzet Aydemir

(Başarları 7. sayfada)

di millî meselelerine eğilebilmelidirler. Gerek fert ve gerekse toplum olarak iktisadî durumlarını iyiye götürme yollarını araştırmalı ve bunda başarı kazanmalıdırlar. Çünkü «Aç insan idealini kemirir» sözünün doğruluğuna inanmalı, iktisaden güçlenme yollarını aramalıdır. Dünyada Çerkeslerin dışında bu gibi çalışmalarda bulu-

okuyucu

MEKTUPLARI

Bazı okuyucularımız gerek bizzat kendilerine ve gerekse yakınlarına gazetelerin ödemeli olarak gönderilmesini istemektedirler. Bu usul prensiplerimizin dışında olduğundan gazeteler doğrudan doğruya gönderilmemektedir.

PTT'deki aksamlar nedeniyle gazetelerin bazı adreslere ulaşmadığı görülmüştür. Bu gibi durumlarda abonelerimizin ikazını bekler, gerektiğinde yeni bir dağıtım organizasyonuna gidileceğini duyururuz.

Ayrıca samimi, manidar ve övgüyle dolu pek kıymetli mektuplar almaktayız. Muhtevalarına layık olmadığımızı kabul ettiğimizden, Saygıdeğer Okuyucularımızın iltifat ve teveccühleri sayarak yayınlamıyoruz. Özur diler, en derin saygılarımızı sunarız.

Sayın Ö. Beygva — Kadıköy — Her kelimesi millî dâvaya olan sarıılmaz inancımızın ifadesi olan «Kamçı Yavrum» başlıklı mektubunuzu aldık. Ortak inancımızı, en temiz duygularla dile getiren bu mektubunuz, çalışmalarımızı kamçılaman, düşüncelerimizi tazeleyen bir kuvvet kaynağı oldu. Daima özlemini duyduğumuz «ÇERKES THAMADE» lerinin o şerefli tutum ve davranışlarının canlı bir örneği olan sizi daima ayakta görmek, en büyük desteğimiz olacaktır. Yakın alâka ve samimi uyarmalarımıza, teşekkür eder, saygılarımızın kabulünü dileriz.

Sayın N. Taner — Almanya — Mektubunuz bizleri çok sevindirdi. Sizin kıvancınız bizim de ümit ve kıvancımız olmaktadır. Gazeteler size ve diğer adrese gönderildi. Başarı dileklerimizle ilgilerinizin devamını bekler teşekkür ederiz.

Sayın C. Ceyhan — Bursa — Mektubunuz ve havaleler alınmış olup abone işleminin yapılmış ve adreslere bütün sayılar postalanmıştır. Davalarımızın milletçe elele halledileceğine inanan kıymetli okur ve hemşehrilerimizden biri olarak sizi tebrik ediyor, ilginizin devamlılığı ümidiyle başarıları diliyoruz.

Sayın K. K. Kültür Derneği — Samsun — Çok samimi tebrik ve iyi dileklerinize candan teşekkür ederiz. Derneğimizin tarihçe ve çalışmalarına ilgili yazı ve resimler ancak önümüzdeki sayılarda değerlendirilmeye çalışılacaktır. Derneklerimizin kısmen bilebildiğimiz müsbet çalışmalarını bizim için iftihar vesilesi olmaktadır. Daha da müsbet faaliyetler temennisiyle Sayın Üye ve Yönetim Kurulunuzun yakınlıklarını bekler, saygılar sunarız.

Sayın R. Bozkurt — Adana — Kıymetli mektubunuz bizim için tekrar söz konusu olmaktadır. Bütün kardeşlerimizin aynı arzuyu paylaşıyorlar diler yakın ilgilerinize teşekkür ederiz.

Sayın S. Başkan — Giresun — Kıymetli okurumuz, gazetemiz adresinize postalanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi elde olmayan gecikmeler için özür dileriz. «Kambotre Latsere» adlı eser maalesef elimizde tek nüshadır, gönderemiyoruz. Kafkasya'dan getirtmeyi arzu ederseniz adres verebileceğimizi bildirir, esenlikler dileriz.

Sayın I. Kızıllık — Akşehir — Gazeteleriniz tekrar postalandı. Durumdan haberdar etmenizi bekleriz. Başarı dileklerimizle...

Sayın S. Özen — Bandırma — Kıymetli mektubunuzla birlikte bildirdiğiniz adreslerin abone işlemleri yapılarak gazeteler adreslerine postalanmıştır. Meşguliyetleriniz yanında Kamçı'ya vakit ayırıp giriştiğiniz millî görevi takdir ve şükranla karşılıyor, fikrinize aynen katılıyoruz. Başarı ve en iyi dileklerimizle saygılar sunarız.

Sayın Dr. V. Güsar — Kadıköy — Kıymetli mektubunuzu, yazınızı ve havalenizi aldık. İstediginiz sayıda gazete adresinize gönderildi. Yakın alâkalarınızın devamını ve yardımlarınızı bekler, saygılarımızın kabulünü dileriz.

Sayın K. K. Türk Kültür Derneği — Çağaloğlu — İlginize teşekkür eder, büyük baloda başarılar dileriz. Saygılarımızla...

Sayın H. Güven — Ankara — Gazeteniz adresinize postalandı. Haberdar olma arzumuzu bildirir, başarılar dileriz.

Sayın N. Karden — Kanga — Mektubunuz bizi çok duygulandırdı. Sizi mutlu kılan o haslet hepimizin gurur ve iftihar kaynağıdır. Kurtuluş Yolu adlı eser adresinize gönderildi. Tekrar haberdar olmak dileğiyle saygılar...

Sayın N. Gümüş — Göksun — Adresinizi Aksore Zihni aracılığıyla temin etmiştik. Mektubunuza ve yakın alâkanıza memnun olduk. Abone işleminiz yapılmış olup, gazeteler adresinize gönderilmiştir. Değerlendireceğinizden eminiz. İlk sayılar da abone bedeline dahildir. Başarı dileklerimizle teşekkür ederiz.

Sayın İ. Alhas — Ankara — Müteaddit mektuplarınızla bizleri ne kadar memnun ettiğiniz bilemezsiniz. Kamçı'nın Ankara'da karşılaştığı bütün durumlar için ilgilerinizi bekler, büyük teşekkür borçlu olduğumuzu teyit ederiz.

Sayın R. Ozbay — Eskişehir — Havalenizi aldık. Mektubunuzdaki büyük idrak Kamçı'nın varoluş sebebi... Sizleri hep yanımda görüyor, kıymetli mektup ve diğer ilgilerinize muhatap olmak istiyorum. En içten saygılarla...

Sayın N. Haşam — Ankara — Mektubunuzu ve abone listelerini alarak abone işlemlerini yaptık. Kamçı'nın ilk günlerinden beri büyük desteğini gördüğü siz kıymetli kardeşlerimize başarılar diliyor ve bundan böyle de çok fedakârlık gerektiren ilgilerinizin devamını bekliyoruz.

Sayın A. Jajiy — Edremit — Çok kıymetli mektubunuzu aldık. Sevincimiz gerçekten büyük oldu. Evet, Kamçı bu olumsuz duruma karşıdır. Her zaman bekleyeceğimiz mektubunuza daha iyi tanışacağız. Abone işleminizin yapılarak gazetelerin adresinize postalandığını bildirir, teşekkür ederiz.

Sayın A. Kuş — Göksun — Samimiyetinizin en güzel ifadesi mektubunuzu aldık. Hizmet teklifinize sevincimiz sonsuz oldu. Abone işleminiz yapılarak gazeteler postalandı. Saygılarla...

Sayın E. Uzun — Tire — Mektubunuzu ve adresleri aldık. Hepsinin abone işlemleri yapılarak gazeteler gönderildi. Baştan beri sürdürdüğünüz çalışmalarınızı takdirle karşılıyor, selâmlar, sevgiler sunuyorum.

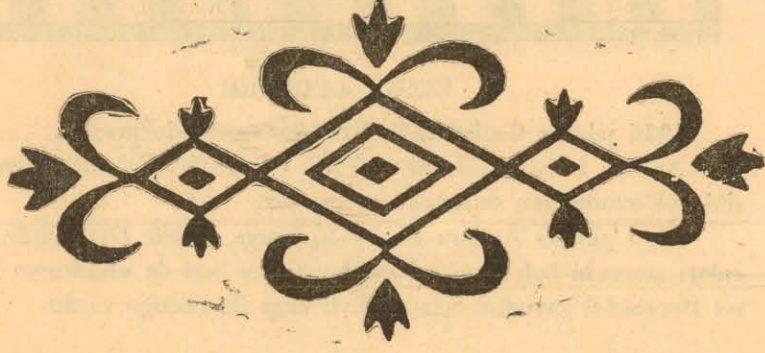
Sayın Z. Özgünç — Ankara — İlginize teşekkür eder, abone işleminizin yapılarak gazetelerinizin gönderildiğini bildiririz. Selâmlar, saygılar...

nan Yahudi, Ermeni, Arap, Gürcü gibi milletlerin çalışmaları örnek alınmalı, Millî benliğin korunması çalışmalarına aileden başlanmalı, her aile çocuğuna millî kültürü aşılmalı, dil, gelenek ve göreneklerin muhafazasına azamî itina gösterilmeli, genellikle yabancılarla evlenmemeye önem verilmeli, bütün bunlar yapılırken de bu çalışmaların kanunlara, insan haklarına aykırı olmadığına ve bunların, içinde yaşadıkları milletlerin aleyhine bir tutum olmadığına

inanmalı, ırkçılık, bölücülük, ayrımcılık gibi mefhumlarla ilgili bulunmadığı ve bulunamayacağı fukrunu yılmadan ve cesaretle savunmalıdır.

— Muhaceretteki Çerkeslerin iktisadî durumlarından bahsettiniz. Bundan ne kastediliyor acaba? Meselâ...

— İktisadî durumdan kasıt millî çalışmalar için gerekli bir maddî güce sahip olmalarıdır. Yoksa buralarda zenginleşip kök salmaları anlamına değildir.

ГХЪЭБЫСЫМ УМАР

АДЫГЭ ХЭКУ

Псалъэхэр зейр
КІЫЩОКЪУЭ АЛИМЩ

ÇİŞOKO ALİM'in «ADİGE VATANI» adlı şiirinin notaları...

İzzet Aydemir

(Baştarafı 5. sayfada)

— Bazı şartlardan bahsettiniz ve mümkün olamayacağını belirttiniz. Meselâ bir özel Çerkes okulu açma, Çerkesce okuma-yazma imkânı v.s. gibi şartların gerçekleşmesi halinde ne düşünüyorsunuz?

— Bu şartlar gerçekleşemez. Yerleşme şartları da müsait değildir. Bu şartlar meydana gelinceye kadar burada Çerkes kalmaz.

— Özel okul açmak için şimdiki yerleşme şartları pek önemli olmayabilir. Bu şartların en önemlilerinden biri olan Özel Çerkes Okulu açma imkânı olsa ve açılma durumu ne olur?

— Okula talebe gelmez.. Okula gelebilecek üç-beş kişi de meseleyi halletmez..

c) Bu fikir tamamen doğrudur ve bütün Çerkesler tarafından benimsenmelidir. Bu nedendir ki, bir zamanların küçük Ermenistanı bugünkü nüfusuna erişmiştir. Ayrıca dünyanın neresinde bulunursa bulunsun bir Gürcü, Gürcüdür ve Gürcüstan'a dönmek en büyük idealidir.

— Muhacerette, bunların dışında sizce ortaya konabilecek bir çözüm yolu var mıdır?

— Muhacerette yaşayan Çerkeslerin Anavatana dönmelerinden başka hiç bir kurtuluş yolu olamaz. Bunun dışında düşünülen her türlü hal şekli başarısızlığa uğramağa mahkumdur.

Bunun için de dağınık ve bir temele oturtulmamış kişisel çalışmalarından sıyrılmalı, her ne pahasına olursa olsun Anavatana dönme prensibini benimsemiş olanlar buldukları memleketlerde bir araya gelmeli, örgütlenmeli, aynı amaçla muhaceretteki diğer memleketlerde bulunan kuruluş ve kişilerle birleşerek beynelmil bir örgüt meydana getirmelidir. Bu örgütün merkezi, milletlerin hürriyet ve bağımsızlığını savunan Avrupa memleketlerinden birinde olmalıdır. Beynelmille dillerde yaygın organları kurulmalı, gerektiğinde Çerkeslerin sesi radyolarla kamu oyuna aksettirilmelidir. Bu hususta dikkat edilecek en önemli nokta Çerkeslerin muhacerette buldukları milletlerin birer parçası olmayıp başı başına bir millet olduğu, dünyadaki diğer milletlerde olduğu gibi Anavatana Kafkasya'da bağımsız ve özgür yaşamalarının Birleşmiş Milletlerce teminat altına alınması istenmelidir. Kurulacak Çerkes örgütü Çerkeslerin en zayıf noktalarından birisi olan «Kraldan çok kralcı» olarak başka milletlerin ideolojisine hizmet etmemelerine azamî dikkat gösterilmelidir. Öyle ki, Türkiyedeki veya Arabistandaki herhangi bir baskı ve haksızlığa maruz kalan Çerkes topluluğu başkaları tarafından sahip çıkılarak değil, bizzat Çerkesler tarafından savunulmalıdır.

— Muhaceretteki izlenim imkânlarımıza göre Anavatana, bugün Çerkes Milletinin temel problemi olan kültür-egitim meselesini halletmiştir. Muhacerette her zaman acısı çekilen ve eksikliği duyulan «Yaşayan Dil» ve «Yazı Dili» sorununun halledilmesi Çerkes Milleti için inkâr edilmez bir kazançtır.

Sizce bu faydalı çalışmaların şumullenerek muhaceretteki bizleri de kapsamı nasıl sağlanabilir?

— Muhaceretteki Çerkesler, Anavatandaki kardeşleriyle sıkı ilişkiler kurmalı, kültürel ilişkileri arttırmalı, orada kullanılan alfabe ve kültür dilini burada yerleştirmek için buldukları takdirde çocuklarının öğrenimlerini Kafkasyadaki

Çerkes okul ve Çerkes Üniversitelerinde yaptırılmalıdır. Bunun dışında bazı kişiler ve çevrelerce değişik yazı şekilleri ve alfabeler düzenlemek çabalarından kesinlikle vazgeçmelidir.

— Anavatana bu ilişkiler nasıl kurulabilir?

— Bu hareketler zaten başlamış bulunmaktadır. Kafkasya'dan alfabeye ve kitaplar getirilmiş, bilhassa bu konuda Ürdün ve Suriye'deki kardeşlerimiz Türkiyedekilerden çok daha başarılı çalışmalarda bulunmuşlar ve bulunmaktadırlar. Ayrıca Çerkesya gerek Türkiye, Suriye, Ürdün'den ve gerekse oradan gidip gelmelerin başlaması ve gitkiçe artması bu fikrimizi doğrulamaktadır.

— Muhaceretteki Çerkes milletinin yetiştirdiği bir aydın olarak, sizin gençlik yıllarınızla, bugünkü genç nesil arasında «Millî Şuur» bakımından bir mukayese yapabilir misiniz?

— Bu soru şahsım için tam yerinde olmamakla beraber şunu belirtmekte büyük fayda umarım. Bizim gençlik yıllarımızda büyükelimiz Çerkes olduğumuzu söylemememizi, Çerkesce konuşmamızı, böyle bir teşebbüste bulunduğumuz takdirde sanki büyük bir suç işliyormuşuz gibi kızgınlık ve korku belirtileri gösterirdi. Bugün ise gençlerimizin Çerkeslikle ilgili öğündüklerini, Çerkeslerin Çerkesler tarafından değil, içinde buldukları halklar tarafından sevgi ve saygıyla karşılandıklarını, genellikle büyük şehirlerde her ayın Çerkesin evinde Çerkesce kitapların okunduğunu, Çerkes müziklerinin çalınıp dinlendiğini, her kanatta Çerkesçe plâk ve kitapların bastırılıp dağıtıldığını ve Çerkeslerin toplu buldukları yerlerde Kültür Derneklerinin kurulduğunu, bütün bu çalışmalar yapıldıkları de Çerkeslerin içinde yaşadıkları milletlere zararları dokunmadığını, bilâkis Çerkes millî folklorunun herkes tarafından büyük bir takdir ve istekle istendiğini memnuniyetle müşahade etmekteyiz.

— Bileşikden basite dönecek olursak bugünkü genç nesil, millî meselelerinin çözümünü «Anavatanda kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» tarifi içinde görmektedir.

Bu tarife bir itirazınız yoksa, bu düşüncenin topluma mal edilebilmesi için çalışmaların başlangıç noktası ne olmalıdır ve neler yapılmalıdır?

— «Anavatanda kendi kaderini kendi tayin eden bir toplum» olarak yaşama fikri değişik şekillerde yorumlanabilir. Şöyle ki; Çerkesya'ya bugünkü şartlar altında hemen dönmek veya daha değişik şartlar yaratıldıktan sonra dönmek fikri tartışma konusu olabilir. Fakat önemli ve esas olan amaç ne şekilde olursa olsun muhaceretteki Çerkeslerin er-geç Kafkasya'ya dönmeleri şeklinde şurulaştırmaktır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Muhaceretteki Çerkeslerin bunun dışında kendilerini korumaları, yani Çerkeslerin buldukları yerlerde Çerkes olarak ilelebet kalabilmeleri imkânı asla yoktur.

— Bunu topluma mal edilebilmesi nasıl mümkün olur?

— Bunu topluma şu şekilde empoze etmek mümkündür.

Çerkeslerin geçmiş tarihleri dikkate alınarak, işlenen hatalar tekrarlanmamalıdır. Muhacerette buldukları memleketlerde yaşayan Çerkesler dinî, politik, ideolojik çalışmaların dışında kalmalı, ken-

Yaşar Bağ

(Baştarafı 5. sayfada)

sıfatından ayrılmaz bir bütündür. Ve «Çerkesim» diyen her ferdin temel amacı, Anavatana ve oraya dönebilmek olmalıdır.

a) Anavatana, bugünkü şartlara göre bir hayâl olabilir, şartların değişmemesi halinde asimilasyon da mukadder olabilir. Fakat dünyada toplumsal yönden sürekli bir değişme vardır. Toplumun sürekli olarak değişmesi, şartların da değişmesi anlamına gelir. Her ne kadar sosyolojik kanunlar, kişilerin iradelerine tabi değilse de, kişilerin ve örgütlerin bu kanunlara etkin oldukları da bir gerçektir.

Her gerçek, bir ütopya olarak doğar, şartların elvermesi halinde sonradan bir ideal, giderek de gerçek haline gelebilir.

Bu bakımdan asimilasyonu mukadder görerek, her şeyi oluru na bırakmak doğru değildir. İdeal sahib olan kişi ve örgütler olaylara müdahale etmeli onlara yön vermeye çalışmalı, şartların değişmesi için çaba göstermeli ve değişen şartlara göre vaziyet alışımını niden ayarlamalıdır.

— Şartların değişmesinden bahsediyorsunuz. Bunu biraz açıklayabilir misiniz acaba? Zira bu şartları herkes kendi yönünden ve başka başka değerlendirir diyerek müdahale ettim. Bunu da gözönüne alarak devam etti.

— Bugün Kafkasyada Çerkesce olarak çıkan dergi, gazete ve kitap vardır. Bunların ileride Türkiyede çekinmeden okunabilir hale gelmesi, Anavatana hakkındaki görüşlerin değişmesine yol açacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, bilgi öğrenmek hususunda hiç bir siyasî sınır ve kayıt tanımadığına göre önümüzdeki yıllarda bu imkânların da doğması mümkündür.

b) Muhaceretteki Çerkesler olarak geleneklerimizi, benliğimizi korumamız gereklidir, fakat yeterli değildir. Bizleri muhacerete bir takım tarihî ve maddî şartlar itmiştir. Bu şartların değişmesi halinde tekrar oraya dönmek arzusu doğaldır. Oray dönmek için dışarıdakilerin Çerkes olarak kalması asgarî şarttır. Fakat dışarıdaki şartlar, benliğin çok uzun bir süre korunmasına imkân veremeyeceğine göre benliğin devamlı olarak korunması ancak Anavatanda mümkündür.

c) «Çerkesim» diyen ve yer yüzünde Çerkes milletinin varlığının devamını isteyen her ferdin temel amacı Anavatana dönmek olmalıdır.

Bilindiği gibi Millet olmanın maddî ve manevî şartları vardır. Maddî unsurların başında coğrafi durum, yani belli bir yere yerleşmiş olmak ve nüfus hacmi gelir. Hiç değilse halkın çoğunluğunu teşkil eden bir nüfus kitlesinin o toprakları kaplayabilmesi, oraya fiilen sahip olabilmesi lâzımdır.

Türkiye, Suriye ve Ürdün'de yaşayan ve yaşadıkları ülke nüfusunun yüzde 3'ü civarında olan Çerkeslerde yukarıdaki şart mevcut değildir. Kuzey Kafkasya'da yaşayan halklar arasında, Çerkes nüfus oranı Orta-Doğuya göre daha yüksektir. Sovyetlerin özelliği de oradakilere «Çerkesim» demek imkânı vermekte ve bu yadırganmamaktadır. Muhacirlikte etnik özelliğini belirtmek, bazan yadırganır, bazan tepkiyle karşılaşır. Hatta bazı hallerde «Geldiğiniz yere gidin» sözüyle de karşılanmaktadır. Anavatanda yaşayana herhal

de böyle bir şey denemez.

Özetle, muhacerette millet olmanın maddî şartları kaybolmuştur.

Dil, kültür, gelenek, inanç gibi millet olmanın manevî unsurları, geniş ölçüde maddî unsurlara bağlıdır. Maddî unsurların mevcut olmadığı yerde, manevî unsurların muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi mümkün değildir.

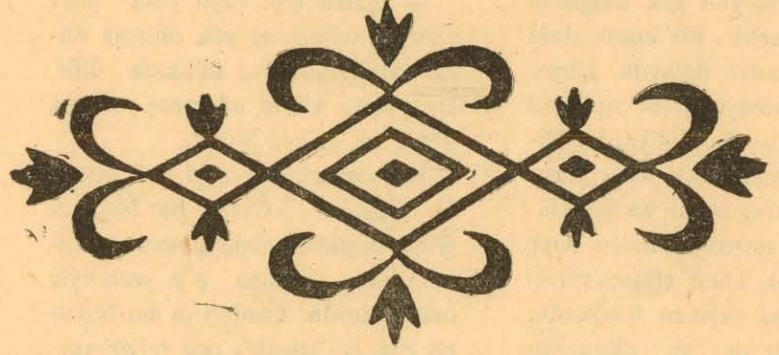
Yüzyıllardan beri, çözülmekte olan millet olma vasıflarının yeniden kazanılması Anavatana dönüşle mümkündür.

— Muhacerette, bunların dışında sizce ortaya konabilecek bir çözüm yolu var mıdır?

— Yukarıda söylediğimiz şeyler aşağı yukarı bu sorunun da cevabıdır. Anavatana dönüş dışında başka bir çözüm yolu aramaya da lüzum yoktur.

— Muhaceretteki izlenim imkânlarına göre Anavatana, bugün Çerkes Milletinin temel problemi olan kültür-egitim meselesini halletmiştir. Muhacerette her zaman

☆ «Devamı 4. sayfada»

ТХЪЭБЫСЫМ УМАР

Çişoko Alim'in «NALÇIK KI-ZI» adlı şiirinin notaları

НАЛШЫК ПЩАЩЭ

Псалъэхэр зейр
КЫЩОКЪУЭ АЛИМШ

CANBAY

Olay 1941 yıllarında, bir ay kadar düşman işgalinde kalan Kuşahale köyünde geçti.

Onu bugün gibi hatırlıyorum, yağın kar bir insan boyunu aşmıştı. Kış her zamankinden daha şiddetliydi. Yaşlıların anlattığına göre yirmi senedir böyleleri görülmemişti. Ağaçların dalları karın ağırlığına dayanmayıp çatır çatır kırılıyor, ya da kökten yıkılıyordu.

Düşen her damla yere inmeden donuyordu. Köyün pek uzağında olmayan mezarlık bir insanı dahi alamıyacak kadar doluydu. Çevre köylerinden buraya gelen ziyaretçilerin ardı arkası kesilmiyordu. Ziyaretçiler arasında her yaşta insan vardı. Yaşlıların sakal ve bıyıkları sanki buz zerreciklerinden birer demetti. Çoğu, kalın elbiselerin içinde olmasına rağmen titriyordu. Bu ziyaretçiler de ya düşmanın öldürmeye fırsat bulamadığı, veya cepheye gidecek durumda olmayan kimselerdi. Kahrolası düşman, yetim-öksüz, küçük-büyük, kadın-erkek dinlemiyor önüne gelen herkesi insafsızca öldürüyordu.

Zavallı Lefij Canbay suçsuz ve kimsesizdi. Fakat düşman onu da öldürmüştü. Canbay köyün gerçek çocuğuydu. Tüm köy halkının göz bebeğiydi. Canbayın son sözü şu olmuştu: «Ben bu köyün oğlum. Köyümden ve benden ne istediler?..»

Düşmanın köye girişi sırasında Çiftlik Müdiresi bulunan MAM-BET hanım olayı şöyle anlatıyor: — Tek atlı bir arabam vardı.

Arkadaşlarım hep bu araba ile geçerlerdi. Fakat atım çok zayıf olduğu için bu yüke dayanamıyordu.

Buna rağmen hiç de kamçı kaldırtmazdı. Asil bir hayvandı.

Zavallı Canbay da çoğu gibi çiftlik tarlalarında çalışırdı. Sabahları erken kalkıp iş yerine yayan giderdi. Ona acırdım. Çünkü çok fakirdi. Buna rağmen pek çalışkandı. Birgün kendisine:

— Canbay yavrum, her gün işe yayan gideceğine şu benim arabayı al, hem idare eder, hem de yayan yürümekten kurtulursun. Ben de yalnızlıktan bıktım.

Gözleri sevinçten dolan Canbay şu cevabı verdi:

— Zaten çok zayıf olan hayvancığa ikimiz de yük olursak daha da zayıflar ve sonunda ölüür. Ben bunu kabul edemem, sonra köylü ne demez bana!..

Hayvanları, her şeyi çok sevdi. Müşfikti.. Ölen bir hayvanı görse başından dakikalarca ayrılmaz onun acısına göz yaşlarıyla ortak olurdu. Canbay'ın bu huyunu çok iyi bilenler ona böyle şeyler göstermezlerdi. O bütün çiftliğin hayvanlarını tanıır, birisinin eksikliğini hemen farkederdi.

Bir hayvan ölse ölüm nedenini öğrenmeden edemez, bırakamazdı. «Ben bu köyün çocuğuyum. Olup bitenlerden mutlaka haberim olmalı..» derdi.

Çiftliğin hayvanları, işgalci düşmandan kaçırmak için, ormana sü rülmüştü. Canbay hayvanların yerini öğrenmek için çok gayret etti. Ne söylenmişse hiç birine inandı. «Düşmandan saklıyoruz. Onlar yerini bir öğrenirse hepsini keserler» dendi. Fakat nafile... Mutlaka kendisi görecekti hayvanları..

Ertesi sabah hayvanların yerini öğrenmek için yola çıktı. Ama yolda düşman askerleri tarafından

çevrildi. Düşman askerlerinden biri, şapkasını alıp yere attı. Giyilemeyecek hale gelinceye kadar çiğnedi. Canbay olup bitenden hiç bir şey anlamamıştı. Şaşkın şaşkın bakıyordu. İçinden: «Topraklarına doluşan bu sarhoş güruhunun şımarık hallerine acaba neden kimse karşı çıkmıyor» diye düşündü. Uzaklaşan düşman askerlerinin arkasından bir müddet baktı. Ve mırıldanarak: «O şapkanı sana aldırta mazsak, kendi elinle giydirtmezsek haram olsun bu dağlar bize..» dedi. Başkaları şapka vermek istemişlerse de almadı. Çünkü vermesi gereken o şapkanı alıp yere atırdı... Ve mutlaka bekliyecekti o günü...

Nihayet hayvanların yerini bulamamış ve çiftliğe dönmüştü. Fakat düşman askerleri burayı da işgal etmişti. Askerler odalara dolmuş, ellerine geçeni sobaya atıp yakıyordu. Canbay dönmek istedi. Fakat askerlerden biri Canbayın elindeki paltoyu kaptığı gibi sobaya fırlatıverdi. Canbay saldırmışsa da, sile tokat dışarı çıkarıldı... Düşman Canbayın cür'et ve cesaretine şaşmıştı. İçlerinden biri kendi dilleriyle bir şeyler soruyordu. Canbay hiç birine cevap vermeyince şaşkınlıkları bir kat daha artmıştı. Konuşmaları daha ileri götürmek isteyen düşmanlara Canbay'ın şu sözü bomba tesiri yapmıştı. «Ben bu dağların sahibi ve hürriyetin çocuğuyum. Çerkes'im. Anladınız mı öküz kafalılar...»

Çerkes'im sözünü düşmanlar

iyi anlamışlardı. Ama ne yapsınlardı, onlar da emir kuluydu... Onu yerine getirmeye çalışıyorlardı. Pek çok kimse Canbay'ın haline acıyor, düşmanın kendisini öldürmesinden korkuyordu.

Akşam olmak üzereydi. Canbay köpeğiyle köyün içinde dolaşıyordu. İşgalcilerin ayak seslerinden bıkıyordu. Ama düşman kendisini asla bırakmıyordu. köyde devriye gezen düşman askerlerinden biri çok sevdiği köpeğine ateş etti. Ayaklarının dibinden bir toz bulutu kalktı. Kurşun köpeğine isabet etmemişti. Sağa sola bakındıktan sonra hemen kucakladığı gibi bir evin açık kapısından içeri daldı. Ağlamakla bağırıyordu: «... Hayvandan ne istiyorsunuz, günahı nedir onun, kudurmuş domuzlar...» Ertesi sabaha kadar o evde kaldılar.

Evine gidiyordu, başı eğik yürüyordu. Az ötede yine düşman askerlerinden biri yularından çeke çeke bir inek getiriyordu. Canbay «Allahım, biz ne yapalım, bu düşmanın sonu gelmez işkencesine... Ne kadar acı öz topraklarında esir olmak, öz evinde yabancı muamelesi görmek...» diyerek söylüyor du. Dayanamayıp:

— Ne yapacaksın onu? diye askere sordu.

— Keseceğim, bütün arkadaşlar onunla kendimize güzel bir ziyafet çekeceğiz, dedi.

— Hayır bu inek bizindir, kestirmem...

— Salağın yediği naneye bak. Nereden sizin oluyormuş, bugüne bugün köy bizindir. Senin dediğin değil bizlerin, yani efendilerinizin dediği olur bu köyde, diyerek Canbay'ı tersledi. Canbay sesini çıkaramamıştı. Çünkü düşmanın şaka sı yoktu. Konuşan veya karşı koyanlar kim olursa olsun kadın - erkek, yaşlı - genç herkes boğazlanıyordu. Canbay'ın çaresiz haline iki düşman askeri kahkahalarla gülyüyordu. Canbay artık tahammül edemiyor, sabrı taşıyordu. Asker inegü yatırmış, baltayı boynuna indirmek için kaldırmıştı ki Canbay yerden aldığı bir demir parçasını askerin kafasına indirdi. Bir iki sen deledikten sonra yığılıverdi. Sonra biraz önce kendisine gülen iki askerin üstüne doğru yürüdü. Fakat o hain elerin sıkığı kurşunlar Canbay'ı yerinde çiviledi...

Kafkas dağlarının hür kartalı ölürken bile mağrurdu. Yıkılmak şerefsizliğini hazmedemiyor, dimdik ve sessiz duruyordu. Sonu gelmeyen kurşunlar yağmur gibi yağıyordu. Zavallı Canbay, köyün gerçek evladı, yavaş yavaş dizlerinin üstüne çöktü, huşu ile toprağı öptü ve tertemiz kanı kutsal vatan toprağını kırmızıya boyadı... Çöküp gitmişti. Ama nereye?... Elbette ki, kardeşlerinin uğrunda ölerek gittiği yere... Fakat hürriyet meşalesini kaniyla ıslatıp canıyla yaktıktan sonra... Rahmet sana ey sevgili CANBAY!...

kamçı

— Aylık Siyasî Gazete ☆ Sahibi: Ali ERKMEN ☆ Sorumlu Müdürü: Fahri ÖZEN
Sekreterler: Yaşar Kemal AKSOY, Fikri DUMAN ☆ Genel Haberleşme ve Abone
Adresi: P. K.: 1119 Karaköy - İST. ☆ Fiyatı: 250 Kuruş ☆ Yıllık Abone Bedeli
- 12 Sayı - 20.— TL. ☆ Türkiye dışı: 30.— TL. ☆ Gazetemize gönderilen yazılar basılınsın basılmınsın iade edilmez ☆ Yayınlanan yazılar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez ☆ Dizgi - Tertip: BAŞARAN Matbaası ☆
Baskı: HAŞMET Matbaası ☆

ÇERKES

Efsanelerinden

SAVSURUKO

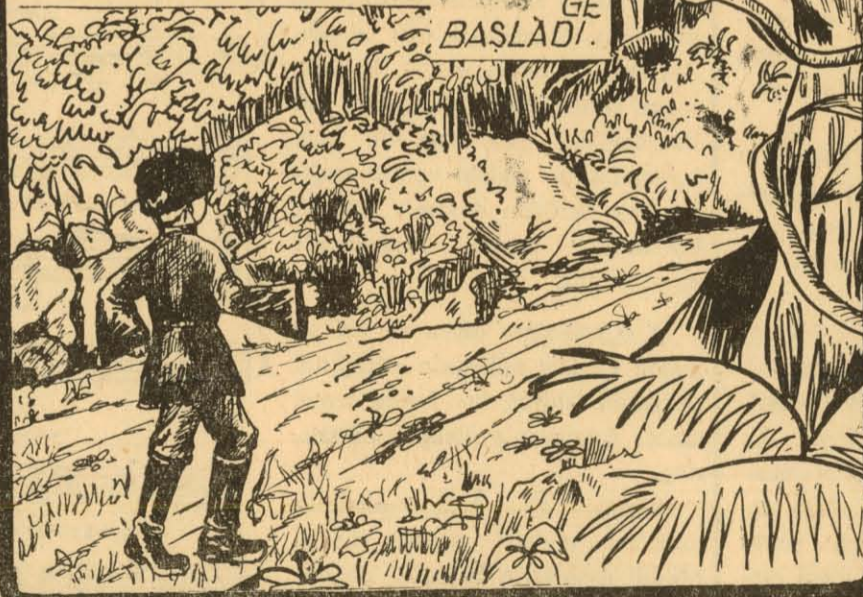
Resimleyen:
Hatko Güler

SONRA İYİCE SOĞUTTU BÜTÜN VÜCUDU CELİKLESMİŞTİ. YALNIZ MAŞAYLA TUTTUĞU KISIM ET-VEKEMİK KALDI. TLEPS ONA...

SAVSURUKO
ADINI VERDİ.

SAVSURUKO GEZİNME GE BAŞLADI.

BİR GÜN TLEPS'İN DEMİRCİ DÜKKANINA GİTTİ. TLEPS BELİNE KADAR DERİNCE BİR KUYUNUN İÇİNDE KÖRÜK ÇEKİYORDU. ÜZERİNDE BÜYÜK BİR ÖRS ÇAKILI OLAN KOCAMAN BİR KÜTÜK VARDI.

TLİPS, SÖYLE BİR BAKTI VE SAVSURUKO'NUN KÜTÜĞE ÇAKILI OLAN KOCA ÖRSÜ HAREKET ETTİREREK SALLANIR HALE GETİRDİ. GİNİ HAYRETLE GÖRDÜ. SEVİNÇ VE HEYECANLA SETENAY'IN YANINA GİTTİ..

SETENAY ONU MERAKLA DİNLİYORDU...

(DEVAMI YARIN)